

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2012

Meddelande nr 44 från Hornborgasjöns fältstation
Hornborgadokument nr 48 Länsstyrelsen i Västra Götalands län

Rapport 2013:03

Hornborgasjöns fältstation 2012

Arbetsgruppen

Sammanställande: LOTTA BERG, N Lundby Trumpetaregården, 532 93 Axvall, 0511-173 31

Kassör: GUNNAR HURTIG, Sjövägen 32, 565 32 Mullsjö, 0392-133 33

Ledamot: CHRISTOPHER MAGNUSSON, Konduktörsgratan 6, 521 32 Falköping, 0515-82308

Ledamot: JANNE PETTERSSON, Stenåldergatan 12, 53331 Götene, 0511-51437

Ledamot: KATARINA BREMSJÖ, Alströmersgatan 3, 54131 Skövde, 0500-48 42 83

Ledamot: PETER LAUDON, Ryttaregårdsvägen 14, 532 73 Varnhem, 0511-60586

Övriga fältstationsledamöter

ÅKE ABRAHAMSSON, Skyberg, Marka, 521 92 Falköping. 0515-260 42 (Stationschef)

BARBRO AXELSSON, Ivar Widéngsgatan 56, 532 35 Skara. 0511-108 68

ÅSA AXELSSON, Rektor Ödbergs gata 10, 532 33 Skara. 0511-107 13

JOHAN BERGQUIST, Store tränsvägen 11, 441 92 Alingsås. 076-248 70 52

MAGNUS HALLGREN, Sälgstigen 5, 522 35 Tidaholm, 0502- 148 05

PEDER HEDBERG FÄLT, Daggkåpevägen 29B, 541 47 Skövde, 0500-43 006

CLAS HERMANSSON, Visborgsgatan 28C, 621 58 Visby, 070-254 03 95

KENT-OVE HVASS, Klövervägen 11B, 541 78 Vårsås, 0500-42 06 58

CHRISTOFFER HÄRSJÖ, Lundenvägen 37C, 541 39 Skövde, 0500-41 19 66

LISETTE HÄRSJÖ, Lundenvägen 37C, 541 39 Skövde, 0500-41 19 66

GUNNAR JAKOBSSON, St Veka, Sätuna. 521 94 Falköping, 0500-49 21 20

OLOF JOHANSSON, Tjäders Väg 4, 521 30 Falköping. 0515-142 90

SÖREN JÄGMARKER, N Lundby, Timmerbacken 4425, 532 93 Axvall, 0511-606 33

ALF KARLSSON, S:ta Mariagatan 5B, 532 35 Skara. 0511-144 38

ANDREAS KARLSSON, Hasslösa Kyrkebo 3, 531 91 Vinninga, 0739-64531

STIG KARLSSON, Torggatan 16, 467 30 Grästorp, 0514-516 94

KARIN KJELLBERG, Västtomten, Stenum. 532 94 Skara. 0511-610 07

IDA-LINNEA LAUDON, Korsviken 117b, 459 91 Ljungskile, 0703-993734

KARL-MARKUS LAUDON, Ystadsgatan 23a, 21424 Malmö, 0706-520927

MOGENS MAJLAND, Lindehegnet 22, DK2670 Greve. +45 436 105 28

BENGT PETTERSSON, Borregårdsvägen 14, 532 73 Varnhem. 0511-603 25

MATS ROSENGREN, Lars Nilsgården 3, 521 98 Broddetorp, 0500-49 13 13

HELGE SUNDÉN, Jakobsbergsgatan 46, 521 30 Falköping. 0515-805 92

ALBIN THORSSON, Bolum Grottesgården 7, 521 98 Broddetorp, 0730-25 58 17

ERIC THORSSON, Fjällåkravägen 8, 521 98 Broddetorp, 0500-49 11 16

Förord

Denna rapport utgör både Hornborga-dokument och Meddelanden från Hornborgasjön fältstation. Rapporten är en faktsamling om det biologiska livet under 2011, främst fåglar, i och kring Hornborgasjön insamlat av medlemmar i Hornborgasjöns fältstation. Rapporten grundar sig på arbeten utförda med ekonomiskt stöd från Länsstyrelsen i Västra Götalands län.

Hornborga-dokument

är namnet på en serie rapporter som började tryckas 1982 i syfte att samla det material av vitt skilda slag som insamlas inför, i samband med och efter Hornborgasjöns restaurering. Målsättningen är att allt material som kan ha dokumentationsvärde skall redovisas i serien. Detta innebär dock att också en del faktsammanställningar av karaktären arbetsmaterial kommer att ingå. Publikationerna utges av Länsstyrelsen i Västra Götalands län, platskontor Hornborgasjön. En förteckning över hittills utkomna Hornborga-dokument finns i slutet på rapporten.

Meddelanden från Hornborgasjöns fältstation ISSN 1101-5470

är namnet på den serie undersökningsresultat eller annan väsentlig information som publiceras från Hornborgasjöns fältstations verksamhet. I de fall när Hornborgasjöns fältstation står som utgivare av publikation i meddelandeserien har publikationen ovanstående ISSN beteckning. En förteckning över hittills utkomna meddelanden finns i slutet på rapporten.

Hornborgasjöns fältstation

Hornborgasjöns fältstation, som bildades 1983, bedriver biologiska undersökningar vid Hornborgasjön. Målsättningen för fältstationen är att inom sitt verksamhetsområde, som främst utgörs av Hornborgasjön med kringliggande naturområde, vara centrum för naturvetenskaplig forskning.

Hornborgasjöns fältstation skall därvid speciellt bevaka

- Hornborgasjöns utveckling, dokumentera sjöns vegetation och fågelliv samt effekterna av den avslutade sjörestaureringen
- Hornborgasjöns nationella och internationella betydelse som häckningslokal och rastlokal för fåglar
- våtmarkernas skötsel
- kulturlandskapets utveckling

Verksamheten handhas av ideellt arbetande personer. Fältstationen är lokaliserad till Fågeludden, där lokaler disponeras i Länsstyrelsens administrationsbyggnad.

Huvudman för Hornborgasjöns fältstation är Västergötlands Ornitologiska Förening.

ISSN 1101-5470

Meddelanden från Hornborgasjöns fältstation

Utgivningsår: 2013

Utgivare: Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Naturvårdsenheten

Redaktion: Mats Rosengren

Omslagsbild: Nils Forshed

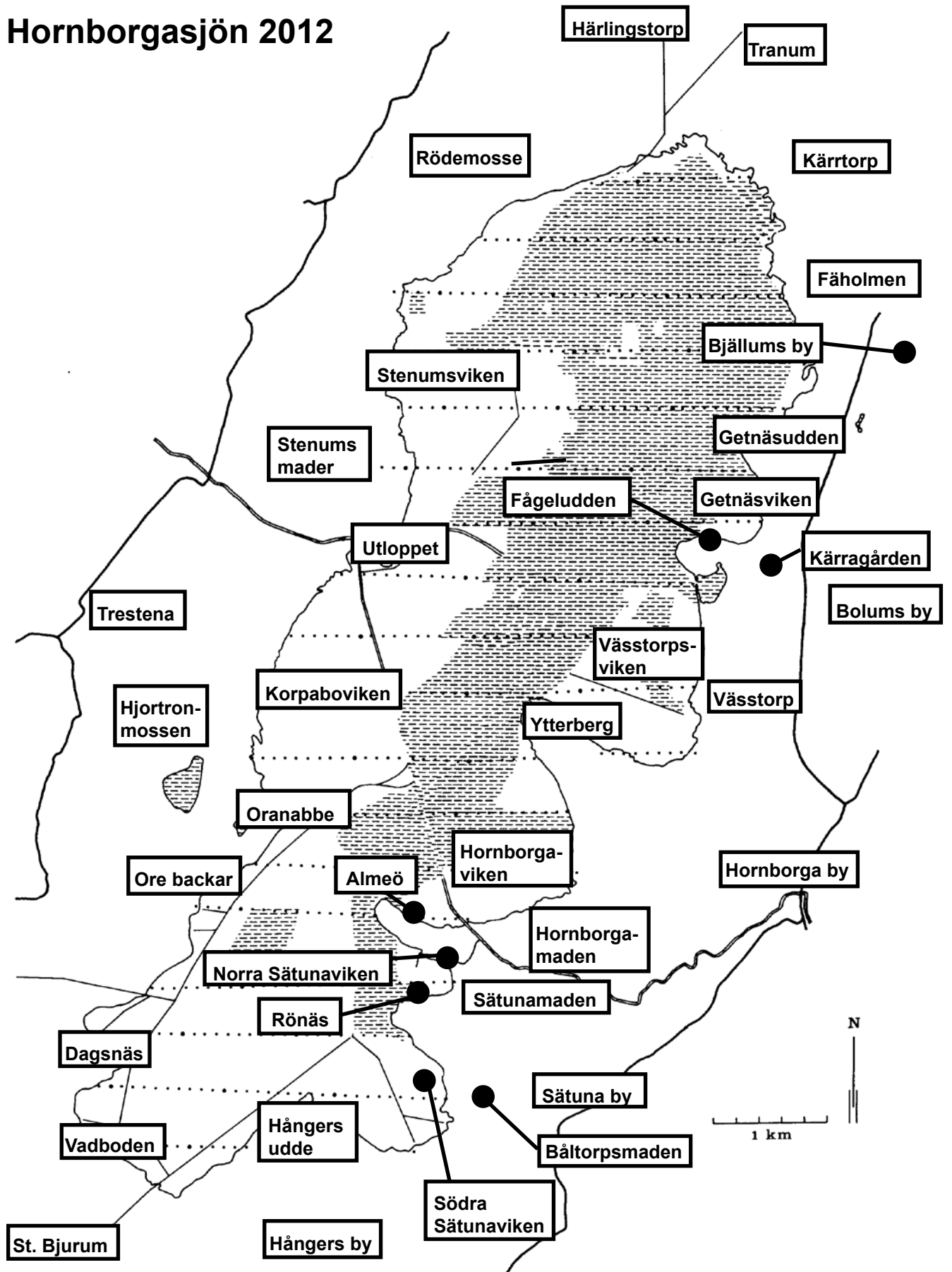
Rapporten finns som pdf på www.lansstyrelsen.se/vastragotaland under Publikationer/Rapporter.

Artiklar i denna publikation bör citeras:

Exempel

Pettersson, B. 2013. Häckande kärrhökar i Hornborgasjön 2012. I: Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2011. sid 26-27. Meddelande nr xx från Hornborgasjöns fältstation/Hornborgadokument nr yy. Länsstyrelsen i Västra Götalands län.

Hornborgasjön 2012

Verksamheten vid Hornborgasjöns fältstation 2012

Ida-Linnéa Laudon

Organisation

Verksamheten vid Hornborgasjöns Fältstation administreras av ett arbetsutskott som under året bestått av Lotta Berg (sammanställande), Gunnar Hurtig (kassör), Janne Pettersson, Katarina Bremsjö, Peter Laudon och Christopher Magnusson. Åke Abrahamsson har som stationschef deltagit i arbetsutskottets möten. Ytterligare 23 ledamöter är knutna till fältstationens verksamhet.

Möten

Stationens arbetsutskott har haft sju möten under 2012 där säsongens fältarbete och fältstationens verksamhet diskuterats och planerats. I början av året hölls ett öppet ”visionsmöte”, där verksamheten dryftades med alla intresserade, d.v.s. även medlemmar utanför AG.

Information

På stationens hemsida finns information om stationens verksamhet. Kontinuerligt under säsongen uppdateras hemsidan med nyheter från stationens fältarbete. Hemsidan administreras av Eric Thorsson.

Fältstationen har en e-postlista för att hålla kontakt mellan fältstationens ledamöter. Via e-postlistan sprids information och sammankallas till stationens aktiviteter.

Hornborgaseminarier

Söndagen den 26 februari anordnades det årligen återkommande Hornborgaseminarier i Varnhemsgården, Varnhem. Under seminariet

redovisade projektledarna sina resultat från säsongens arbete med Hornborgasjöns fågelliv. Gert Olsson, forskare från SLU i Umeå, höll föredrag om pärlugglor och dvärgbandmask. Seminariet var som vanligt välbesökt med drygt 40 deltagare.

Publik verksamhet

Fältstationen har under våren genomfört ett antal ringmärkningsguidningar för bland annat skolklasser. På Hornborgadagen i september visades ringmärkning för allmänheten.

Projektet

Projektet tillsammans med ringmärkningen utgör stationens kärnverksamhet. Fältstationen har genom inventeringar och undersökningar under säsongen följt fågellivet i och kring Hornborgasjön. Fältarbetet inleds under våren med inventeringar av rastande simfåglar, tranor och andra våtmarksfåglar. Under häckningstid genomförs inventeringar av häckfågelfaunan i och kring sjön. Under hösten pågår räkningar av rastande simfåglar samt rastande tranor. Verksamheten utgör en viktig del i uppföljningen av Hornborgasjöns restaurering.

Personal

Åke Abrahamsson har under året verkat som stationschef. Han har varit ansvarig för flera av projekten, drivit stationens löpande arbete samt representerat fältstationen bland annat i Länsstyrelsens arbetsgrupp kring grågås. Mats Rosengren har ansvarat för småfågelmärkningen vid Kärragården. Det

har även ringmärkts vid Fågeludden och i begränsad omfattning på andra platser runt sjön. Sammanlagt har 1074 fåglar märks runt sjön under året.

Publiceringar

Fältstationen ansvarar numera för en stående spalt (en sida) i varje nummer av GRUS, där vi tar upp aktuella aktiviteter, projekt, lokaler etcetera.

Ekonomi

Verksamheten har under året stöttats ekonomiskt av Länsstyrelsen Västra Götalands län. Intäkter har också inkommit för guidning från Habo kommun.

Vi riktar ett varmt tack till våra bidragsgivare som gör vår verksamhet möjlig att genomföra!

Projekt

Häckande svarthalsade doppingar i Hornborgasjön

Häckande storskarv och gråhäger i Hornborgasjön

Häckande svanar i Hornborgasjön

Häckande fiskgjuse vid Hornborgasjön

Häckande kärrhökar vid Hornborgasjön

Häckande tornfalkar vid Hornborgasjön

Häckande svarttärnor vid Hornborgasjön

Häckande skrattnåsar vid Hornborgasjön

Förekomsten av trastsångare vid Hornborgasjön

Grågåsen i Hornborgasjön

Rastande simfåglar i Hornborgasjön

Rastande tranor vid Hornborgasjön

Ringmärkning vid Hornborgasjön

Skotträkning vid andjaktspremiären

Fågelobservationer vid Hornborgasjön

Natura 2000-inventeringar

Peder Hedberg Fält

ingen aktivitet

Åke Abrahamsson

Eric Thorsson & Albin Thorsson

Bengt Pettersson

Åke Abrahamsson

Peder Hedberg Fält

Åke Abrahamsson

Eric Thorsson & Albin Thorsson

Clas Hermansson

Åke Abrahamsson

Alf Karlsson & Clas Hermansson

Mats Rosengren

Mats Rosengren

Magnus Hallgren & Christopher Magnusson

Åke Abrahamsson

Vattenståndet i Hornborgasjön 2012

Peder Hedberg Fält

Milt väder med ihållande regn inledde det nya året 2012. Årets högsta vattennivå uppmättes redan den 15 januari när sjöns pegel visade +120,51 M. Därefter blev det kallare i andra halvan av januari när kylan från Ryssland drog in över landet med flera minusgrader. Sjön blev helt istäckt den 15 januari, vilket glädde många skridskoåkare. Lite snö föll i slutet av månaden vilket färgade landskapet från grått till vitt. Årets kallaste dag blev den 5 februari då kvicksilvret kröp ned till -18,4 grader i Skara. Kylan höll i sig fram till mitten av februari då mildare väder trängde in söder ifrån och den 28 februari var det rena vårvärmen med 11,2 grader. I samband med kylan från mitten av januari fram till mitten av februari sjönk vattennivån i sjön med nästan 50 cm. Trots kalla nätter i mars så hade dock våren tagit över mer och mer och det lilla snötäcke som fanns försvann ganska fort.

Snösmältningen började så sakteliga och vårens högsta vattennivå uppmättes redan den 28 februari med +120,13 M för att därefter sjunka ganska långsamt. Sjön blev helt isfri den 15 mars. Mars var annars rekordvarm och mycket torr i södra landet och totalt uppmättes 5 mm regn vid Skara, vilket är 17% mot normalt och rena sommartemperatur uppmättes den 27 mars då 19,1 grader lästes av i Skara. Ett ordenligt bakslag kom i början av april med 7-8 minusgrader och den 7 april uppmättes ett 13 cm djupt snötäcke. Det kalla och blöta vädret höll i sig fram till slutet av april då varmare väder drog in söderifrån. Medeltemperaturen blev högre för mars månad jämfört med april, vilket är oerhört ovanligt. Efter en ganska varm avslutning av april följde en period med ostadigt och kyligt väder. Efter den 20 april följde flera dagar med högsommartemperaturer och den 25 april blev månadens varmaste dag med 28 grader.

Figur 1. Vattenståndet i Hornborgasjön 2012 (enligt SMHI:s pegel 108-2455 Fågeludden). Rak streckad linje i diagrammet anger medelvattenståndet +119,88 M i enlighet med ansökan om Hornborgasjöns restaurering till Vattendomstolen.

För många blev sommaren en enda stor besvikelse, där juni blev kyligast och mest nederbördsrik. Den 2 juni var temperaturen som lägst med endast en halv plusgrad. Totalt föll 200 mm vid Skara och av månadens 30 dagar så regnade det 22. Sjöns vattennivå steg med 33 cm på 10 dagar från 22 juni fram till den 2 juli. Lyckligtvis hade de flesta våtmarksfåglarna fått ut sina ungar men hos sent häckande arter var läget mycket bekymmersamt. Särskilt 24-25 juni då det regnade oavbrutet i över ett och ett halvt dygn. Många nykläckta ungar frös säkert ihjäl. Regnandet fortsatte in i juli fast inte lika omfattande som månaden innan. I mitten av juli började dock vattennivån sjunka och fortsatte så fram till början av oktober. Augusti var annars ostadigt och bjöd på ett varierande väder, men kom dock att bli normalt avseende på medeltemperatur och månadsnederbörd.

Efter en stabil inledning av september kom flera lågtryck in västerifrån vilket resulterade i högre nederbörd än normalt. Den 21 september noterades årets lägsta vattennivå med +119,71 M men sjön steg ganska fort därefter när flera nederbördsområden avlöste varandra i tät följd. Sjöns vattennivå stabiliserade sig den 26 oktober för att därefter sjunka igen allteftersom nederbördsmängderna avtog. Kring den 20 föll

knappt en droppe till, vilket förklarade av att ett högtryck kom in med ganska kallt väder över landet. Den 28 oktober var det nästan -6 grader kallt på natten, vilket fick många att byta till vinterdäck i södra delen av landet. November blev dock varmare än normalt vilket är lite symptomatiskt för hela 2000-talet där de flesta av novembermånaderna har varit mildare än normalt.

Vintern gjorde en rejäl framstöt i början av december med ordentliga snöfall och vid Skara uppmättes 59 mm snö den 6 december vilket är rekord för SMHI-stationen i Skara den månaden. Snön följdes upp av riktigt kallt väder med temperatur ned mot -21,2 grader den 3 december. Strax efter julhelgerna drog ett mildväder in västerifrån med plusgrader i södra och mellersta Sverige och förvandlade landskapet till en grå och mild vinter. Sjön blev helt istäckt den 5 december.

Medelvattenståndet för sjön över året blev +120,05 M och vattenståndsamplituden mellan årets högsta och lägsta vattennivå var 80 cm. Årsnederbörden blev 874,6 mm vid SMHI:s station i Skara mot normala 556mm, vilket var 57% mer nederbörd än normalt. Med normalt menas medelvärde för 30-årsperioden 1961-90. Årets notering är den högsta som uppmätts i Skara.

Natura 2000 inventeringar vid Hornborgasjön 2012

Åke Abrahamsson

Uppföljning av Natura 2000 områden gäller hela Sverige och nationell avrapportering skall ske till EU vart sjätte år. Syftet med inventeringarna är att bedöma områdenas bevarandestatus genom fortlöpande och långsiktiga uppföljningar.

Inledning

Övergripande handlar det om att räkna de fåglar som är knutna till en noga avgränsad biotop, i detta fall strandäng. Med hjälp av linjetaxering insamlas uppgifter om det antal arter som utgör underlag för att skapa ett index som användes vid jämförelser mellan områden. Dessutom görs en bedömning av strandängens status i övrigt tillstånd såsom betesintensitet, gräsmängd, förbuskning etc. Denna uppföljning görs under september till oktober månad.

För Hornborgasjöns del innebär detta att fågellivet från och med 2005 skall följas upp på strandängarna kring sjön. Strandzonen är indelad i 15 delområden som skall inventeras inom en period på tre år, dvs. fem områden per år. Därtill kommer fyra fasta områden som skall inventeras årligen (Hornborgamaden, Almeö, Borängen och Långeland). Se tabell 5 och 5B. Inventeringsmetoden är anpassad för att göra det möjligt att genomföra uppföljningen med en rimlig arbetsinsats och därigenom säkerställa arbetet för framtiden. Resultatet rapporteras årligen till ansvariga inom Västra Götalands län. Bakgrund och inventeringsmetod har beskrivits av Svensk Naturförvaltning (2005).

Inventeringarna 2012 har utförts av Albin Torsson (Almeö), Jan Erik Pettersson (Borängen), Jan Erik Pettersson (Dagsnäs) Åke Abrahamsson (Hornborgamaden), Ida Linnéa Laudon (Hånger), Kent Ove Hvass (Kalvamyren), Lotta Berg (Kärrtorp), Åsa Axelsson (Långeland), Ida Linnéa Laudon (Sätunamaden).

Metod

Inventeringen utförs som en linjetaxering som upprepas två gånger per säsong. Varje område besöks en gång i maj och en gång i juni månad under perioden 15 maj till 15 juni. Alla vuxna fåglar (ej årsungar) som vistas inom strandängen antecknas. Överflygande fåglar och individer som inte är knutna till området antecknas separat.

Avståndet mellan linjerna bör vara maximalt 100 meter och ordnas så att linjerna om möjligt genomkorsar ytan med ett zick-zack mönster. Vid den andra inventeringen genomkorsas området så att föregående linjer inte används, utan att inventeringsytan blir relativt jämnt täckt.

Svårtillgängliga områden såsom t.ex. vassbälten eller blöta (dm-djupt vatten) delar inventeras genom att notera fåglar som ses eller hörs från dessa ytor. De fåglar som finns på vattenytan utanför strandlinjen räknas endast om de bedöms tillhöra strandängen. Detta kan naturligtvis vara svårt att avgöra, men individer längre ut än 25 meter räknas inte såvida det inte är uppenbart att de tillhör området. Det är önskvärt men inte nödvändigt att utföra inventeringen på morgonen.

Resultat

Fågelförekomsten, arter och högsta antal från inventeringarna, redovisas i tabell 3. Eftersom insamlade uppgifter skall vara ett underlag för att skapa ett index som skall användas vid jämförelser mellan områden och år är det inte lämpligt att göra en djupare analys av resultaten.

Sammanlagt påträffades 90 arter inom Natura 2000 inventeringarna 2012, en art mer än 2011. Det totala antalet arter varierar inte mycket över tiden – några utgår andra tillkommer. Mest är det frågan om tillfälliga besök eller vanliga

arter som normalt finns i annan biotop och som förirrat sig ut på strandängarna. Om man så vill kan man se detta antal som ett slags mått på fågellivet på Hornborgasjöns strandängar och i dess närhet. Man kan i vilket fall utan vidare konstaterar att fågellivet är rikt utmed Hornborgasjöns stränder.

Tidigare år har olika försök till jämförelser gjorts mellan arter och områden. Avsikten med detta har varit att i någon mån belysa den dynamik och konstans som rymmes inom ett så komplext system som ett stort våtmarksområde. Förutsättningarna för att lyckas fullt ut med detta begränsas i hög grad av att inventeringsinsatsen inte räcker på långa vägar för nå godtagbar signifikans. Man bör notera detta när man betraktar tabellen. Samanställningen kan ändå ha sitt värde och kan om inte annat initiera en del frågor – inte minst kring den stora variationen över åren.

Tabell 1. Här redovisas några arter som är typiska för strandängarna – tofsvipa, rödbena och gulärta. Det är det sammanlagda antalet av varje art för de fyra områden som inventeras varje år; se tabell 2, som redovisas.

År	Tofsvipa	Rödbena	Gulärta
2005	52	22	132
2006	136	21	84
2007	103	18	84
2008	69	12	114
2009	170	21	92
2010	17	11	166
2011	127	17	98
2012	94	21	76

Det är intressant att se att antalet rödbenor är i stort sett konstant över åren. Den stora variationen hos tofsviporna kan förklaras med att de flockar ihop sig mot sommaren, det är betydligt svårare att förklara hur gulärlorna kan variera så mycket.

Referens

Svensk Naturförvaltning. 2005. Instruktion för inventering av strandängar. Stencil.

Inventeringsöversikt

I översikten nedan kan man se hur alterneringen mellan områdena ser ut. Man kan därvid se att några områden nu har inventerats tre gånger. Inventeringarna startade 2005 med Fäholmen, Fågeludden och Ytterberg och Vadboden som alternerande områden. År 2008 inventerades dessa områden en andra gång för att en tredje gång inventeras 2011.

Tabell 2. Förteckning över Natura 2000-områden vid Hornborgasjön och planerat inventeringsår. Detta betyder att fyra fasta och fem rörliga områden inventeras årligen.

Område	Inventeringsår					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Hornborgamaden	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Almeö	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Borängen	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Långeland	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Fäholmen	2005	-	-	2008	-	-
Kärrtorp	-	2006	-	-	2009	-
Getnäsudden	-	-	2007	-	-	2010
Fågeludden	2005	-	-	2008	-	-
Kalvamyren	-	2006	-	-	2009	-
Vässtorpsviken	-	-	2007	-	-	2010
Ytterberg	2005	-	-	2008	-	-
Sätunamaden	-	2006	-	-	2009	-
Rönäs	-	-	2007	-	-	2010
Båltorpsmaden	2005	-	-	2008	-	-
Hångers udde	-	2006	-	-	2009	-
Vik	-	-	2007	-	-	2010
Vadboden	2005	-	-	2008	-	-
Dagsnäs	-	2006	-	-	2009	-
Hästahuvudet	-	-	2007	-	-	2010

Tabell 2B. Förteckning över Natura 2000 områden vid Hornborgasjön och planerat inventeringsår. Detta betyder att fyra fasta och fem rörliga områden inventeras årligen.

Område	Inventeringsår					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Hornborgamaden	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Almeö	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Borängen	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Långeland	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Fäholmen	2011	-	-	2014	-	-
Kärrtorp	-	2012	-	-	2015	-
Getnäsudden	-	-	2013	-	-	2015
Fågeludden	2011	-	-	2014	-	-
Kalvamyren	-	2012	-	-	2015	-
Vässtorpsviken	-	-	2013	-	-	2016
Ytterberg	2011	-	-	2014	-	-
Sätunamaden	-	2012	-	-	2015	-
Rönäs	-	-	2013	-	-	2016
Båltorpsmaden	2011	-	-	2014	-	-
Hångers udde	-	2012	-	-	2015	-
Vik	-	-	2013	-	-	2016

Område	Inventeringsår					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Vadboden	-	-	-	-	-	-
Dagsnäs	-	-	-	-	-	-
Hästahuvudet	-	-	-	-	-	-

Tabell 3. Fågelförekomsten vid delområden inom Natura 2000 området Hornborgasjön 2012. Tabellen redovisar samtliga förekommande arter och högsta antal som är knutna till strandängen från de två inventeringar som utförts under perioden mitten av maj till mitten av juni månad. Följande förkortningar har använts; Hor = Hornborgamaden, Alm = Almeö, Bor = Borängen, Lån = Långeland, Kä = Kärrtorp, Kal = Kalvamyren, Sät = Sätunamaden, Hån = Hånger, Dag = Dagsnäs. Antal med tillägg (ö) avses fåglar som flygande födosökt över området.

Art	Hor	Alm	Bor	Lån	Kä	Kal	Sät	Hån	Dag
Knölsvan	4	-	2	-	7	-	4	4	-
Sångsvan	-	-	-	-	-	-	-	4	4
Snögås	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Grågås	459	3000	195	12	58	-	347	1655	1123
Kanadagås	-	15	4	-	-	-	-	4	-
Vitkindad gås	4	1	-	-	-	-	-	-	4
Snatterand	7	4	-	-	-	-	-	5	-
Kricka	-	-	-	-	-	-	-	18	-
Gräsand	21	-	-	1	20	-	11	51	-
Ärta	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Skedand	4	3	-	-	-	-	2	2	1
Brunand	-	-	-	-	-	-	2	2	-
Vigg	11	24	-	-	-	-	-	22	-
Knipa	-	-	-	-	-	-	1	3	-
Skäggdopping	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Gråhakedopping	17	-	-	-	-	-	-	1	-
Storskarv	-	-	-	1	-	-	-	1	-
Gråhäger	3	-	-	-	1	-	-	-	-
Brun kärrhök	1	1	-	-	2	-	1	2	-
Fiskgjuse	1	-	-	-	-	1	-	-	-
Tornfalk	1	1	-	1	2	-	-	-	-
Lärfalk	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Havsörn	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Sothöna	10	4	8	-	4	-	3	6	-
Trana	5	-	-	-	50	4	3	35	-
Strandskata	-	2	-	-	-	2	-	-	2
Tofsvipa	47	42	4	1	43	11	36	45	23
Enkelbeckasin	-	1	-	4	3	1	7	1	2
Storspov	4	-	-	-	2	1	4	-	-
Brushane	-	1	-	-	-	-	-	-	-

forts tabell 3

Art	Hor	Alm	Bor	Lån	Kä	Kal	Sät	Hån	Dag
Svartsnäppa	-	1	-	-	-	-	-	-	12
Gluttsnäppa	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Rödbena	9	6	6	-	11	4	11	3	13
Drillsnäppa	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Grönbena	1	3	2	-	4	-	6	5	6
M Strandpipare	-	1	1	-	-	-	-	-	2
Skrattmå	11	45	-	16	25	-	12	32	2
Fiskmå	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Gråtrut	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Fisktärna	-	4ö	-	-	-	-	2	2	-
Ringduva	-	-	-	3	2	-	-	6	-
Jorduggla	1	-	-	-	1	-	1	-	-
Gök	1	-	-	-	1	-	-	1	-
Tornseglare	-	22ö	-	12	35ö	8ö	4	3	-
Sånglärka	22	-	3	1	41	1	2	6	3
Ladusvala	10	2	-	4	3	-	4	-	-
Hussvala	-	-	-	1	2	-	1	-	-
Ångspiplärka	8	4	2	-	7	6	-	18	4
Trädpiplärka	-	-	-	-	-	3	-	2	-
Gulärka	20	45	3	8	28	19	30	8	19
Sädesärka	1	4	2	-	-	-	3	13	8
Järnsparv	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Rödhake	-	-	-	-	-	1	-	1	-
Buskskvätta	5	-	2	-	2	4	-	3	7
Taltrast	-	-	-	-	-	-	-	4	-
Koltrast	-	-	-	-	-	3	-	1	-
Björktrast	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Rödvingetrast	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Törnskata	-	-	-	-	1	2	-	-	-
Gräshoppsångare	1	-	-	-	-	1	-	1	-
Sävsångare	29	10	1	-	45	5	10	18	5
Trastsångare	-	1	-	-	4	-	-	-	-
Rörsångare	18	9	2	-	17	3	4	2	-
Kärrsångare	1	-	-	-	-	1	1	1	1
Härmsångare	-	-	-	-	-	5	-	1	-
Törnsångare	1	-	-	-	2	1	-	-	-
Ärtsångare	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Trädgårdssångare	1	-	-	-	2	11	-	-	-
Svarthätta	-	-	-	-	1	4	-	1	-
Lövsångare	3	1	-	-	4	8	2	17	-
Grönsångare	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Gärdsmyg	-	-	-	-	-	1	-	-	-
S V Flugsnäppare	-	-	-	-	-	-	-	4	-
Blåmes	2	6	-	-	-	3	-	2	-
Talgoxe	-	-	-	-	4	1	-	2	-

forts tabell 3

Art	Hor	Alm	Bor	Lån	Kä	Kal	Sät	Hån	Dag
Nötväcka	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Trädkrypare	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Nötskrika	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Skata	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Kaja	31	-	-	-	4	-	-	-	-
Kråka	6	5	-	1	9	-	-	1	-
Korp	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Stare	11	89	-	1	10	11	6	36	-
Bofink	-	-	-	-	-	6	-	16	-
Grönfink	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Steglits	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Hämpling	2	2	-	-	-	4	-	1	4
Rosenfink	1	-	-	-	1	1	-	-	-
Gulspurv	-	-	-	-	2	-	-	-	-
Sävspurv	31	20	4	4	32	15	36	24	10
Antal arter 2012	45	34	16	17	42	34	34	59	22
Antal arter 2011	43	45	25	17	-	-	-	-	-
Antal arter 2010	49	29	19	17	-	-	-	-	-
Antal arter 2009	45	28	22	19	51	53	26	64	38
Antal arter 2008	51	41	28	20	-	-	-	-	-
Antal arter 2007	49	40	31	17	-	-	-	-	-
Antal arter 2006	38	34	20	12	-	-	-	-	-

Rastande simfåglar i Hornborgasjön 2012

Åke Abrahamsson

Räkningarna av Hornborgasjöns våtmarksfåglar är kärnan i den omfattande undersökningsverksamhet som Hornborgasjöns fältstation bedriver sedan många år tillbaka. När fältstationen bildades 1983 hade räkningarna i själva verket redan pågått under ett par årtionden.

Inledning

Syftet med projektet är att årligen inventera och följa upp antalen av de olika arter simfåglar som utnyttjar Hornborgasjön som rastlokal under vår och höst eller som i tiden däremellan häckar i sjön. De årliga standardiserade räkningarna är den metod vi valt för att mäta vad som händer med sjöns våtmarksfåglar successivt efter sjöns restaurering och den slutliga vattenståndshöjningen 1995. Metoden är knuten till den skötselplan som antogs för Hornborgasjön i samband med restaureringens färdigställande.

En sammanfattning över simfåglarnas förekomst åren 1991-2004, där trender analyseras under 10 år efter den slutliga restaureringen, har redovisats tidigare (Hermansson 2005). Standardiserade räkningar av nuvarande snitt påbörjades 1991 med fyra räkningar under hösten (Fält1995a). Räkningar under våren inleddes år 1993 (Fält 1995b). I samband med sjöns restaurering förändrades betingelserna för räkningarna och två nya områden tillkom, södra delen 1994 och Stenum 1995 (Fält 2002).

Dessförinnan har räkningar av antalet rastande simfåglar i Hornborgasjön bedrivits sedan 1960-talet. Räkningarnas genomförande under perioden fram till 1991 har beskrivits tidigare av (Hermansson 2004).

Metod

Räkningarna har under 2012 genomförts strikt enligt samma mall som tidigare.

De utförs från de punkter som framgår av bifogad karta. De bästa observationsplatserna är de fågeltorn som finns utplacerade runt sjön, dessutom används andra naturliga höjder utmed sjön. Tornet vid Röde Mosse används inte längre på grund av att det är i dåligt skick och dessutom invuxet i skogen vilket begränsar sikten menligt. Under våren 2012 genomfördes fem standardiserade veckovisa räkningar med start den 1 april. Dessutom genomfördes en extra räkning den 6 maj. Denna extra räkning har genomförts under flera år; tanken med den är att fånga upp tärnor och vadare, det vill säga sådana arter som anländer eller passerar sent. Räkningarna påbörjas någon timme efter soluppgången och samordnas i förekommande fall mellan räknarna för att undvika dubbelräkning och liknande.

Under hösten utfördes räkningarna i mitten av respektive månad från augusti till november. Vi räknar på den lördag som infaller närmast den femtonde i månaden. Dessutom är det en målsättning att räkningarna skall ingå i de internationella simfåglräkningarna och även överensstämma med tidpunkten för räkningarna i sjön Tåkern. Områdesindelningen under hösten är densamma som under våren, dock räknas den södra delen av sjön genom paddling efter en given rutt.

Under hösten 2012 genomfördes 4 standardiserade räkningar med start den 19 augusti.

De arter som ingår i räkningarna (vår och höst) är svanar, gäss, simänder, dykänder, doppingar, hägrar, skarvar, rallfåglar (ej trana) samt vadarfåglar och måsfåglar (ej skrattnås om våren). Dessutom noteras till exempel antalet havsörnar med flera arter av särskilt intresse.

Under våren åtskiljs, där så är möjligt, hanar och honor av snatterand, gräsand, stjärtand, årtå, skedand, samt brunand och vigg.

Resultat och diskussion

Våren

Tabell tre innehåller jämförelsetal där man kan jämföra 2012 med tidigare år.

Endast storspoven nådde över sin tidigare högsta notering, med en ganska fantasiskt siffra från Fäholmsområdet (165 ex den 21.4) I övrigt var antalen beskedliga överlag jämfört med tidigare år. Endast kniporna närmar sig sitt högsta antal någonsin. Den tendens vi sett när det gäller årtå och skedand håller i sig och förstärks, inte ens den extra räkningen den 6 maj hjälper upp i någon mån; totalt blev resultatet 29 skedänder och 16 årtor vid denna räkning. Dock får man beakta det faktum att under tidiga vårar har växtligheten kommit långt redan den 6 maj och stora områden är täckta av mäktiga ruggar med gul svärdsilja och det blir därmed svårare att räkna änderna på de större madområdena.

Våren bjöd på få av de lite ovanligare arter som oregelbundet kan förekomma i räkningarna. En hybrid vitögdd dykand x brunand fanns vid Fågeludden (1 ex den 14.4). Som regel uppträder enstaka ex av de ovanligare gässen samt dykänder som ejder, svärta, sjöorre och bergand, så även våren 2012. Förekomsten av dessa arter framgår av tabell 1.

Den 6 maj genomfördes en sjätte räkning för att fånga in sent anländande vadare och tärnor. Antalet rastare vid denna räkning av dessa arter var emellertid mycket beskedliga. Bland observationerna från denna dag märktes 23 tundrasädgäss, 1 bergand, 3 sjöorrar, 13 silvertärna, 2 dvärgmåsar samt 1 kärrensäppa.

Hösten

Höstens räkningar genomfördes enligt schemat med det undantaget att oktoberräkningen kom att förskjutas en vecka på grund av brist på räknare. Likaså kan man notera ett väl otjänligt väder vid något tillfälle. Måttligt regn är inte särskild störande (bör dock om möjligt undvikas) men alltför stark blåst med kraftig vågbildning är mycket negativ.

Snatterand och knipa nådde sitt högsta antal någonsin, den förra arten med 2212 ex 19.8 och den senare med 1466 ex den 14.11. Övriga arter förekom i förväntat antal i flertalet fall. Brunand nådde 8328 ex den 19.8, vilken närmar sig det högsta antalet någonsin (se tabell 3)

Trots god förekomsten av flytöar var vadarnas antal relativt blygsamt. Vid augustiräkningen fanns det 119 fisktärnor kvar, veckorna innan hade emellertid varit extremt fågelrika, inte minst med tärnor och vadare på flytöarna. Antalet tärnor närmade sig vid ett par tillfällen 500 och det är möjligt att vi borde genomföra en ännu tidigare räkning helt eller delvis för att fånga in dessa volymer.

Grågåsen är en art som svårigen kan räknas med den metod som vi använder för simfågelräkningarna. När räkningarna startar på morgonen har grågässen redan hunnit flyga ut till betesmarkerna för att äta. Senare på förmiddagen återvänder de till Hornborgasjön eller någon annan sjö för att dricka varefter det lite senare åter bär av ut på fälten. Dessa födosöksresor kan vara påfallande långa. Om ett återflog sker inom den tid när vi räknar fångar vi denna volym men vi kan lika gärna missa helt. För att få ett riktigt mått bör man bemanna tillräckligt i gryningen för att mäta det första utfloget.

Enkelbeckasin är ett annat exempel på en art som inte kan mätas med den valda metoden; Deras vanor gör att antalen måste bli för låga vilket gäller för både vår och höstförekomsten. Om man går några vändor på någon av de stora sjök med mader som finns runt sjön stöter man upp beckasiner i betydligt större antal än vad siffrorna här visar.

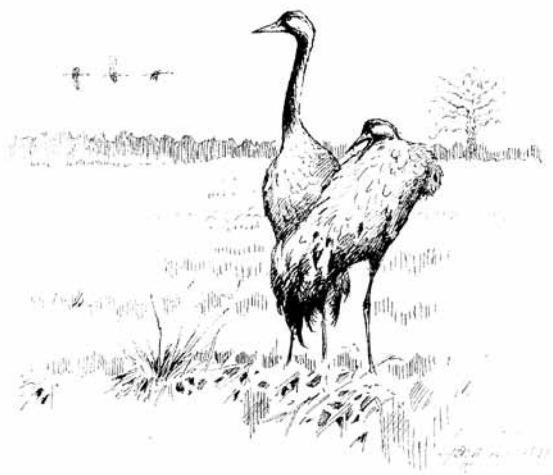
Även under hösten ses en del sällan förekommande arter under räkningarna, från hösten 2012 noterar vi amerikansk bläsand (1 ex den 19.8), gravand (5 ex den 19.8), roskarl (2 ex den 19.8) och skrântärna (5 ex den 19.8) I övrigt hänvisas till tabell 2.

Följande kommentar har i olika skepnad varit ned några gånger men är i hög grad ständigt aktuell. Den inträder med automatik när man betraktar senare års resultat av simfågelräkningarna. Flera av de arter och artgrupper som redovisas är föremål för egna

projekt där deras reproduktionsframgång mäts och belyses. För den stora gruppen sim och dykänder finns inte något projekt som mäter häckningsframgången hos dessa arter. För doppingarnas del vet vi lite mer (undantagen den svarthalsade doppingen) men i stort fattas data även här. Vi vet således inte vilken sjöns status egentligen är när det gäller häckande andfåglar av olika slag. En sökning på Artportalen "Svalan" ger oerhört lite om ens något. Ett skäl är förstås att det är förenat med stora svårigheter och mycket tidskrävande att inventera häckningsframgången hos dessa arter. Ett annat är att det skall göras under en tid när den ornitologiska aktiviteten sjunker jämfört med den tidiga våren. Likafullt är detta en angelägen uppgift att ta i tu med och som bör ges hög prioritet under kommande år för att ta reda på hur många av dessa mängder med simfåglar som även kan räknas in bland sjöns häckande fåglar.

Tack

Simfågelräkningarna vid Hornborgasjön är ett lagarbete, där det krävs stor kännedom om artbestämning och om områdenas avgränsningar samt att det görs noggranna anteckningar. Totalt har 17 personer deltagit i räkningarna; Åke Abrahamsson, Lotta Berg, Hanna Berg, Katarina Bremsjö, Magnus Hallgren, Peder Hedberg Fält, Clas Hermansson, Mia Holmebrandt, Kent Ove Hvass, Gunnar Jakobsson, Stig Karlsson, Anita Ljungström, Anita Persson, Bengt Pettersson, Janne Pettersson, Albin Thorsson samt Eric Thorsson.

I den mån någon av de här nämnda observationerna skall granskas av regional rapportkommitté har någon kontroll om så har skett inte gjorts.

Referenser

- Fält, P. 1995a. Rastande simfåglar i Hornborgasjön 1991. I: Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1991 sid 35-40. Meddelande nr 20 från Hornborgasjöns fältstation/Hornborga-dokument nr 26. Naturvårdsverket, Hornborgasjön.
- Fält, P. 1995b. Rastande simfåglar i Hornborgasjön 1993. I: Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1993. sid 31-40. Meddelande nr 23 från Hornborgasjöns fältstation/ Hornborga-dokument nr 29. Naturvårdsverket, Hornborgasjön.
- Fält, P. 2002. Rastande simfåglar i Hornborgasjön 1995. I: Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1995. sid 14-24. Meddelande nr 25 från Hornborgasjöns fältstation / Hornborga-dokument nr 31. Naturvårdsverket, Hornborgasjön.
- Hermansson, C. 2004. Rastande simfåglar i Hornborgasjön 2002. I: Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2002. sid 20-24. Meddelande nr 32 från Hornborgasjöns fältstation / Hornborga-dokument nr 38. Länsstyrelsen Västra Götaland.

Att läsa även:

- Hermansson, C. 2005. Rastande simfåglar i Hornborgasjön – resultat från 2004 och sammanfattning av åren 1991-2004. I: Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2004. sid 26-37. Meddelande nr 34 från Hornborgasjöns fältstation / Hornborga-dokument nr 40. Länsstyrelsen Västra Götalands län.
- Hermansson C, Laudon K M, Thorsson E. Rastande simfåglar i Hornborgasjön 2005 - 2008. I: Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2006 - 2009. Meddelanden nr 35 - 38 från Hornborgasjöns fältstation / Hornborga-dokument nr 41 - 44. Länsstyrelsen Västra Götaland.

Tabell 1. Sammanställning över resultaten från simfågelräkningarna vid Hornborgasjön våren 2012. En extra räkning gjordes den 6 maj, resultatet redovisas i texten..

Art	1.4	7.4	14.4	21.4	28.4
Knölsvan <i>Cygnus olor</i>	1170	860	870	875	993
Sångsvan <i>C. cygnus</i>	281	211	391	347	61
Mindre sångsvan <i>C. columbianus</i>	0	0	2	2	0
Sädgås <i>Anser fabalis</i>	2	0	1	0	0
Tundrasädgås <i>A. f. rossicus</i>	0	0	23	0	23
Bläsgås <i>A. albifrons</i>	27	5	15	13	3
Grågås <i>A. anser</i>	1895	1826	1171	1156	1706
Grågås x Kanadagås					
<i>Anser anser</i> x <i>Branta canadensis</i>	3	4	1	3	3
Hybridgås <i>Anser sp</i>	0	0	0	0	1
Spetsbergsgås <i>A. brachyrhynchus</i>	14	9	36	18	0
Kanadagås <i>Branta canadensis</i>	294	221	174	113	168
Vitkindad gås <i>B. leucopsis</i>	1	0	2	6	15
Bläsand <i>Anas penelope</i>	730	384	549	856	174
Snatterand <i>A. strepera</i>	73	57	82	96	155
Kricka <i>A. crecca</i>	418	786	998	1357	656
Gräsand <i>A. platyrhynchos</i>	783	431	470	282	174
Stjärtand <i>A. acuta</i>	12	14	16	26	4
Årta <i>A. querquedula</i>	0	0	1	6	11
Skedand <i>A. clypeata</i>	10	9	22	54	44
Brunand <i>Aythya ferruginea</i>	212	194	446	240	351
Vitögd dykand x brunand					
<i>Aythya nyroca</i> x <i>A. ferruginea</i>	0	0	1	0	0
Vigg <i>A. fuligula</i>	1808	2038	2707	3120	2333
Brunand x vigg					
<i>Aythya ferruginea</i> x <i>A. fuligula</i>	0	0	0	0	1
Obestämd dykand <i>Aythya sp</i>	0	0	0	0	1
Bergand <i>A. marila</i>	0	0	5	0	0
Sjööorre <i>Melanitta nigra</i>	0	0	1	0	0
Svärta <i>M. fusca</i>	0	0	0	0	2
Knipa <i>Bucephala clangula</i>	3551	3639	3412	2610	787
Obestämd dykand <i>Aythya sp</i>	0	0	1	0	0
Salskrake <i>Mergus albellus</i>	233	218	230	106	33
Småskrake <i>M. serrator</i>	0	0	0	4	2
Storskrake <i>M. merganser</i>	105	115	48	34	22
Alfågel <i>Clangula hyemalis</i>	0	0	0	0	2
Ejder <i>Somateria molissima</i>	0	0	0	0	2
Smådopping <i>Tachybaptus ruficollis</i>	1	0	0	0	1
Skäggdopping <i>Podiceps cristatus</i>	542	653	736	702	806
Gråhakedopping <i>P. griseogena</i>	189	159	255	273	270
Svarthakedopping <i>P. auritus</i>	1	4	4	8	3
Svarthalsad dopping <i>P. nigricollis</i>	10	3	50	38	47
Storskarv <i>Phalacrocorax carbo</i>	85	148	85	81	67
Gråhäger <i>Ardea cinerea</i>	20	13	12	14	31
Rördrom <i>Botaurus stellaris</i>	0	1	0	0	1

forts. tabell 1

Art	1.4	7.4	14.4	21.4	28.4
Sothöna <i>Fulica atra</i>	2038	2172	1214	1139	1068
Strandskata <i>Haematopus ostralegus</i>	3	2	4	2	2
Mindre strandpipare <i>Charadr. dubius</i>	0	0	0	1	0
Större Strandpipare <i>Charadr. hiaticula</i>	0	0	0	7	
Tofsvipa <i>Vanellus vanellus</i>	370	199	305	328	373
Brushane <i>Philomachus pugnax</i>	0	0	5	0	0
Enkelbeckasin <i>Gallinago gallinago</i>	6	6	19	19	31
Storspov <i>Numenius. arquata</i>	5	10	10	165	6
Svartsnäppa <i>Tringa erythropus</i>	0	0	1	1	0
Rödbena <i>T. totanus</i>	0	3	32	31	35
Gluttsnäppa <i>T. nebularia</i>	0	0	1	2	6
Skogssnäppa <i>T. ochropus</i>	1	12	12	10	7
Drillsnäppa <i>Actitis hypoleucos</i>	0	0	0	1	3
Fiskmås <i>Larus. canus</i>	7	63	19	47	16
Gråtrut <i>L. argentatus</i>	20	30	19	30	6
Silltrut <i>L. fuscus</i>	0	2	0	0	0
Havstrut <i>L. marinus</i>	18	23	2	7	8
Fisktärna <i>Sterna hirundo</i>	0	0	0	2	72

Tabell 2. Sammanfattning över resultat från simfågelräkningar inklusive övriga våtmarksarter vid Hornborgasjön hösten 2012.

Art	19.8	15.9	20.10	17.11
Knölsvan <i>Cygnus olor</i>	2037	1753	1624	1536
Sångsvan <i>C. cygnus</i>	159	16	4	81
Grågås <i>Anser anser</i>	1933	7030	4073	801
Sädgås <i>A fabalis</i>	0	1	0	0
Bläsgås <i>A albifrons</i>	0	0	2	0
Kanadagås <i>Branta canadensis</i>	154	75	592	118
Grågås x kanadagås				
<i>Anser anser x Branta canadensis</i>	0	1	1	0
Vitkindad gås <i>B. leucopsis</i>	0	0	14	5
Prutgås <i>B. bernicla</i>	0	0	2	0
Gravand <i>Tadorna tadorna</i>	5	0	0	0
Bläsand <i>Anas penelope</i>	982	2477	337	288
Amerikansk bläsand <i>A americana</i>	1	0	0	0
Snatterand <i>A. strepera</i>	2212	2104	151	11
Kricka <i>A. crecca</i>	1370	3575	1557	555
Gräsand <i>A. platyrhynchos</i>	579	1036	1150	1260
Stjärtand <i>A. acuta</i>	7	97	35	10
Årta <i>A. querquedula</i>	9	3	0	0
Skedand <i>A. clypeata</i>	17	50	52	6

forts tabell 2

Art	1.4	7.4	14.4	21.4	28.4
Brunand <i>Aythya ferruginea</i>	8328	5762	1305		196
Vigg <i>A. fuligula</i>	1864	1456	2056		1599
Bergand <i>A. marila</i>	0	0	0		14
Knipa <i>Bucephala clangula</i>	348	558	1083		1466
Salskrake <i>Mergus albellus</i>	6	15	100		251
Småskrake <i>M. serrator</i>	0	0	2		0
Storskrake <i>M. merganser</i>	0	42	92		175
Smådopping <i>Tachybaptus ruficollis</i>	5	2	2		1
Skäggdopping <i>Podiceps cristatus</i>	265	362	101		11
Gråhakedopping <i>P. grisegena</i>	28	2	5		0
Svarthakedopping <i>P. auritus</i>	0	5	1		1
Storskarv <i>Phalacrocorax carbo</i>	357	280	123		5
Gråhäger <i>Ardea cinerea</i>	28	77	18		3
Sothöna <i>Fulica atra</i>	7079	5385	3515		1160
Större strandpipare <i>Charadr. hiaticula</i>	16	16	0		0
Mindre strandpipare <i>Ch dubius</i>	2	0	0		0
Ljungpipare <i>Pluvialis apricaria</i>	0	1	0		0
Kustpipare <i>P.squatarola</i>	1	2	0		0
Tofsvipa <i>Vanellus vanellus</i>	2031	324	198		67
Roskarl <i>Arenaria intrepres</i>	2	0	0		0
Kärrensnäppa <i>C. alpina</i>	37	29	0		0
Spovsnäppa <i>C. ferruginea</i>	2	0	0		0
Småsnäppa <i>C. minuta</i>	0	1	0		0
Storspov <i>Numenius arqata</i>	20	0	0		0
Enkelbeckasin <i>Gallinago gallinago</i>	95	102	115		0
Dvärgbeckasin <i>Lymnocyptes minimus</i>	0	0	1		0
Brushane <i>Philomachus pugnax</i>	35	17	0		0
Svartsnäppa <i>Tringa erythropus</i>	11	7	0		0
Rödbena <i>T. totanus</i>	10	2	0		0
Gluttsnäppa <i>T. nebularia</i>	33	16	0		0
Grönbena <i>T. glareola</i>	24	2	0		0
Skogssnäppa <i>T ochropus</i>	1	0	0		0
Drillsnäppa <i>Actitis hypoleucos</i>	17	6	0		0
Skrattmås <i>L. ridibundus</i>	17	9	9		0
Fiskmås <i>L. canus</i>	8	19	15		13
Gråtrut <i>L. argentatus</i>	5	11	6		65
Havstrut <i>L. marinus</i>	1	3	0		0
Skräntärna Hudroprogne tschegrava	5	0	0		0
Fisktärna <i>S. hirundo</i>	119	0	0		0
Kungsfiskare <i>Alcedo atthis</i>	1	0	0		0

Mot Hästahuvudet och Mösseberg den 21.4.2012 Fote Åko Abrahamsson

Tabell 3. Här jämförs de högsta registrerade antalen för några våtmarksarter under räkningarna 1991 till 2011 (Se Hermansson C 2004 samt Dokumenten 2005 - 2009) med resultaten från 2012. Siffran efter antalet anger det år antalet uppnåddes.

Art	Simfågelräkningar 1991 – 2011		Simfågelräkningar 2012	
	Vår	Höst	Vår	Höst
Knölsvan <i>Cygnus olor</i>	1372-11	2359-09	1170	2037
Sångsvan <i>C. cygnus</i>	1820-10	200-98	391	159
Grågås <i>Anser anser</i>	2420-04	8864-11	1895	7030
Kanadagås <i>Branta canadensis</i>	434-96	760-05	294	592
Bläsand <i>Anas penelope</i>	2544-10	8900-05	856	2477
Snatterand <i>A. strepera</i>	310-07	2165-11	155	2212
Kricka <i>A. crecca</i>	3850-01	6500-92	1357	3575
Gräsand <i>A. platyrhynchos</i>	1370-06	5700-05	783	1260
Stjärtand <i>A. acuta</i>	258-09	524-09	26	97
Årta <i>A. querquedula</i>	88-93	111-94	11	9
Skedand <i>A. clypeata</i>	197-03	489-09	54	52
Brunand <i>Aythya ferruginea</i>	970-05	10500-06	446	8328
Vigg <i>A. fuligula</i>	5105-09	2596-10	3120	2056
Knipa <i>Bucephala clangula</i>	3657-10	1441-09	3639	1466
Salskrake <i>Mergus albellus</i>	314-10	290-08	233	251
Storskrake <i>M. merganser</i>	1750-10	1150-09	115	175
Skäggdopping <i>Podiceps cristatus</i>	1360-08	833-09	806	362
Gråhakedopping <i>P. grisegena</i>	328-11	37-06	273	28
Svarthakedopping <i>P. auritus</i>	39-96	8-06	8	5
Storskarv <i>Phalacrocorax carbo</i>	440-01	560-00	148	357
Sothöna <i>Fulica atra</i>	9600-06	21100-04	2172	7079
Tofsvipa <i>Vanellus vanellus</i>	850-03	3192-11	373	2031
Rödbena <i>Tringa totanus</i>	90-09	25-97	35	10
Storspov <i>Numenius arquata</i>	62-05	7-06	165	20
Enkelbeckasin <i>G. Gallinago</i>	113-03	210-06	31	115

Not. För vadarnas del finns siffror i mycket begränsad omfattning att tillgå från tiden före 2001 med dokumenten som källa. Det är emellertid värdefullt att kunna redovisa några av de arter som tillhör Hornborgasjöns strandängsfauna. De höga antalen för storspov -05 och -12 torde röra sig om sträckande, som regel inskränker sig antalet om våren till < 10.

Häckande doppingar i Hornborgasjön 2012

Peder Hedberg Fält

Inledning

Projektet startades upp redan 1981 (Karlsson 1982), men år 1985 övertog Lars-Erik Johansson och Hans-Erik Johansson ansvaret och drev projektet fram till 1999. Från år 2000 övertog jag själv ansvaret som projektledare och har årligen genomfört inventering av häckande doppingar. Under 2000 och 2001 samt 2005 till 2007 räknades samtliga par häckande eller revirhävdande doppingar i sjön samt antalet kullar av svarthakedopping och svarthalsad dopping. På grund av tidsbrist åren 2002 till 2004 samt 2008 och framåt har jag koncentrerat mig på att endast följa upp häckande svarthalsad dopping och svarthakedopping samt häckningsframgången för de båda arterna. Eftersom gråhakedoppingen var riksinventeringsart 2011 beräknades antalet häckande par i sjön, men i år har ingen beräkning av beståndet gjorts.

Inventeringarna är dels till för att följa upp förändringarna hos de olika arterna av häckande doppingar i samband med sjöns restaurering men även kontrollera beståndens storlek och sammansättning i relation till sjöns ekologiska system, främst sjöns fiskfauna. Inventering av fiskfaunan har under året gjorts Havs- och Vattenmyndigheten (HAV) och Länsstyrelsen.

Metodik

Under tiden 15 april och 15 juli har inventeringar efter antalet häckande par hos svarthakedopping och svarthalsad dopping genomförts. Inventeringarna har främst utförts från olika observationsplatser runt sjön så att alla delområden har täckts upp. Indelningen av dessa områden är detsamma som används vid simfågelräkningarna. Delar av sjön som ej gått att inventera från land såsom Korpaboviken, Stenum och södra delen har istället inventerats från kanot från mitten av maj till mitten av juli i samband

Tabell 1. Antal häckande par av svarthakedopping och svarthalsad dopping i Hornborgasjön 2012.

Art	Par
Svarthakedopping <i>Podiceps auritus</i>	1-2
Svarthalsad dopping <i>P. nigricollis</i>	65

med att övriga inventeringar av våtmarksfåglar görs.

Metod för inventeringarna följer i stort de anvisningar som Svensson (1976) angivit för inventering av vattenfåglar. För svarthalsad dopping har häckande par beräknats utifrån antalet bebodda bon vid respektive kolonin. Hos svarthakedopping har häckande par angetts då påbörjade eller bebodda bon har observerats eller då par har noterats under större delen av häckningssäsongen inom ett begränsat område av sjön. Observationer av aktuella arter har vid varje besök prickats in på kartor eller på annat sätt noteras för respektive delområde. Observationerna har sedan förts över på artkartor, varefter utvärdering har gjorts.

Resultat

Svarthakedopping

Totalt noterades mellan ett och två par kring skrattnåskolonin strax norr om Fågeludden. I slutet av april noterades ett par i Vässtorpsviken, mellan Ytterberg och Fågeludden, men paret försvann och istället dök det upp ett par utanför Fågeludden. Antagligen rör det sig om samma par som flyttade på sig. Paret sågs där bygga i skrattnåskolonin strax norr om Fågeludden i mitten av maj, fast av ngn anledning avbröts häckningen. I början av juni fanns på samma ställe två par samt en ensam fågel vilket gav misstankar om att åtminstone två par kunde finnas. Fast detta par försvann senare från platsen. Inga ungar sågs.

Svarthalsad dopping

De första svarthalsade anlände till sjön redan den 27 mars då två exemplar sågs utanför Hångers udde. Antalet fåglar steg ganska fort och vid simfågelräkningarna den 1 och 15 april hittades 10 respektive 50 individer. I mitten av april började fåglarna att välja ut de områden som skulle utgöra lämpliga häckningsplatser. Totalt under året fanns tre olika kolonier: söder Almeö, strax norr om Fågeludden och vid Dagsnäs (se figur 1).

De första svarthalsade doppingarna??? sågs vid skrattmåskolonierna i södra delen av Almeö och norr om Hångers udde. Sjöns största ansamling av häckande skrattmåsar finns i området Sätunakanalen och Bjurumskanalen. Vid boräkning den 15 maj noterades 36 bebodda bon och inga kullar. Det var också den största kolonin av de tre.

Den andra kolonin låg inne bland häckande skrattmåsar strax norr om Dagsnäs. Den 17 maj sågs två ruvande fåglar och inga ytterligare par i området. Dock blev grönskan för hög senare på säsongen så bona doldes av vegetationen. Inga kullar sågs i området. Förra året häckade de i skrattmåskolonin mellan Trandansen och Dagsnäs, men av någon anledning fanns få häckande måsar där och istället hade en måskoloni eta-

blerat sig norr om Dagsnäs. Med all sannolikhet hade de svarthalsade doppingarna följt med och flyttat på sig till den nyetablerade måskolonin. Inga kullar noterades i området.

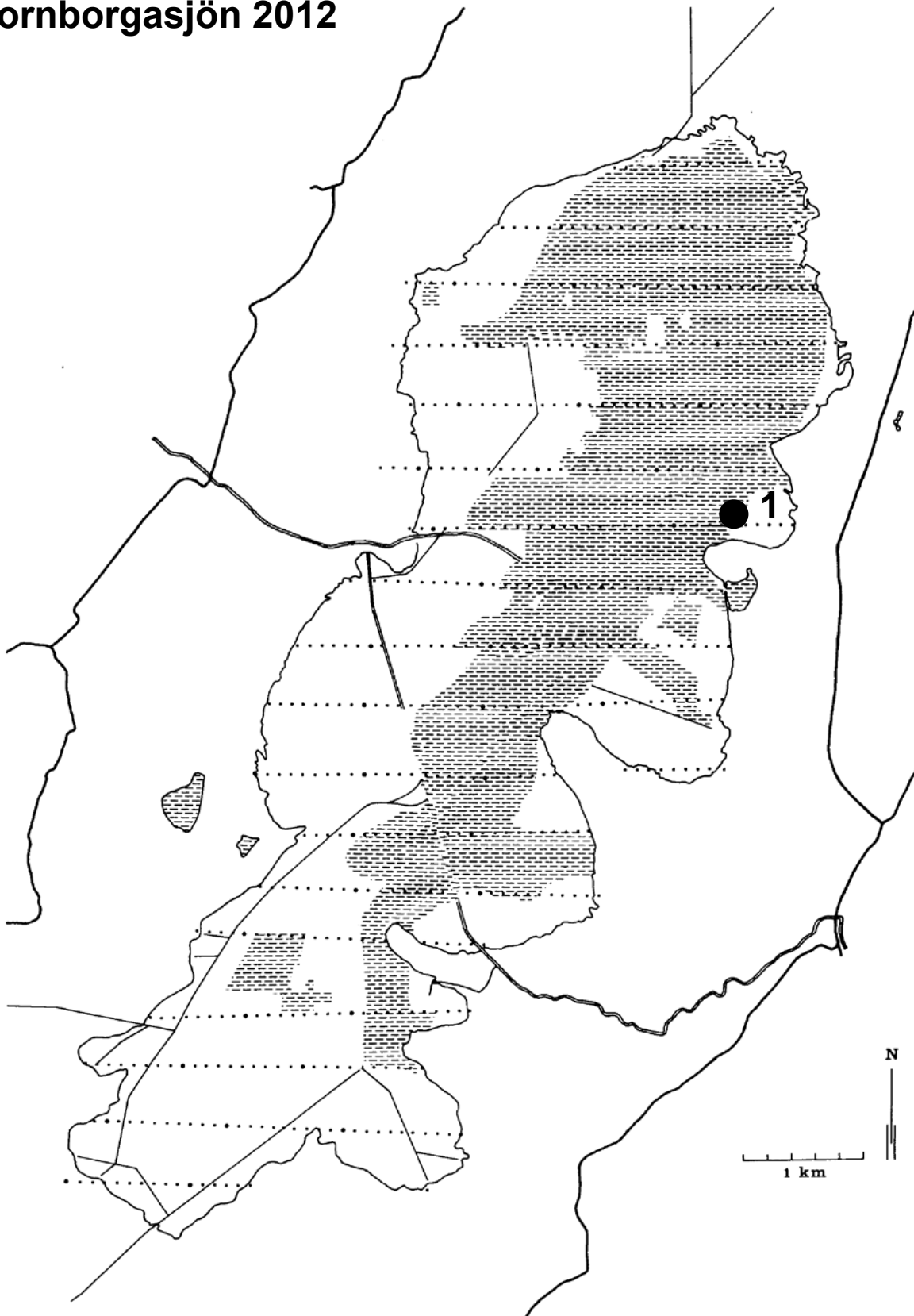
Den tredje kolonin var strax norr om Fågeludden där 15 bon sågs den 4 maj och som växte sig till totalt 27 bon den 20 maj. Den 20 maj var också den första kläckningen då de första ungarerna matades. Tidigare år har det också häckat svarthalsad dopping kring före detta Blindkanalen, men flytöarna låg under vattenytan och inga större måskolonier fanns där heller. Antagligen hade paren istället förflyttat sig till Fågeludden. Totalt noterades minst 15 kullar utanför Fågeludden.

Totalt hittades 65 par (tabell 1) bon av svart-halsad dopping i tre olika kolonier, där samtliga bon låg i anslutning till skrattmåskolonier. Inga räkningar av antalet kullar gjordes.

Referenser

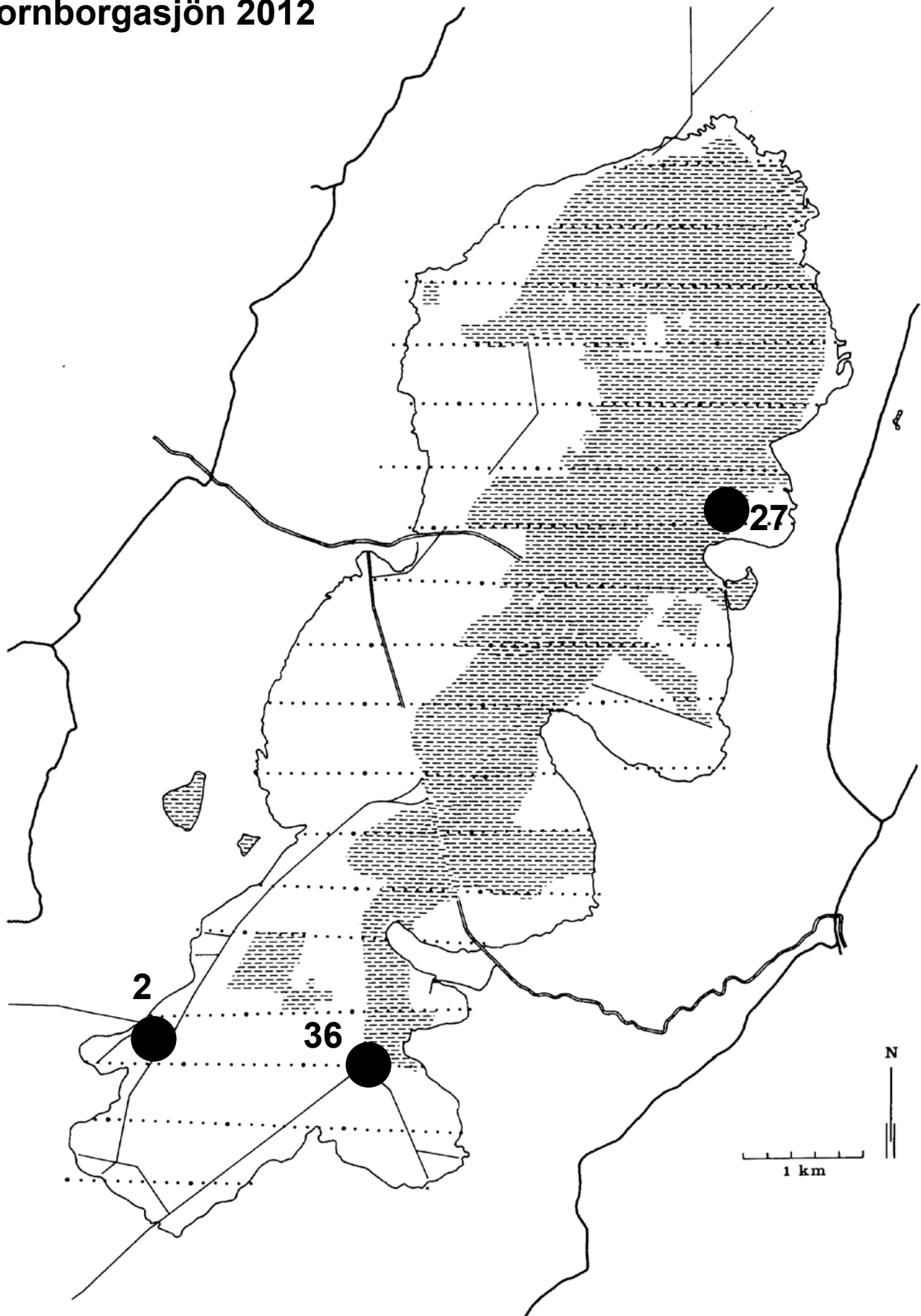
- Karlsson, T. 1982. Doppingar. I: *Ornitologiska undersökningar i Hornborgasjön 1981*. sid 52-60. *Hornborga-dokument nr 2. Statens naturvårdsverk och Länsstyrelsen i Skaraborgs län.*
- Svensson, S. 1976. Inventering av vattenfåglar. Stencil. Lunds universitet.

Hornborgasjön 2012

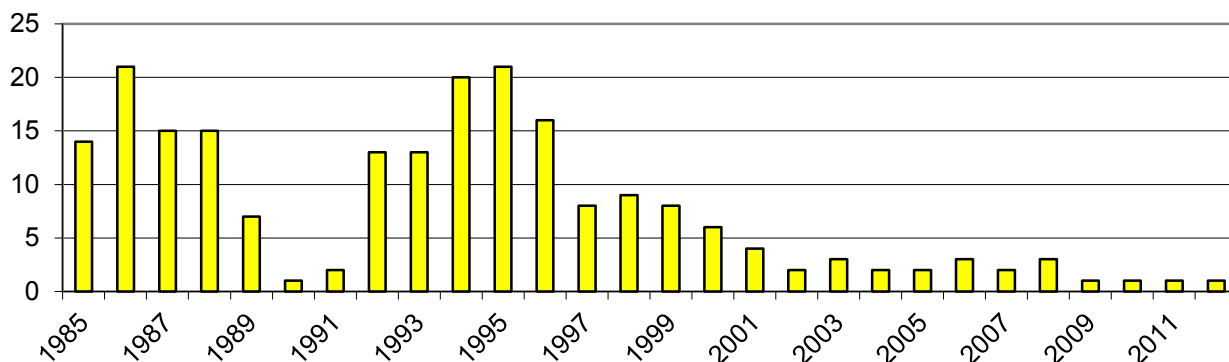

Figur 1. Häckande par svarthakedopping *Podiceps auritus* i Hornborgasjön 2012

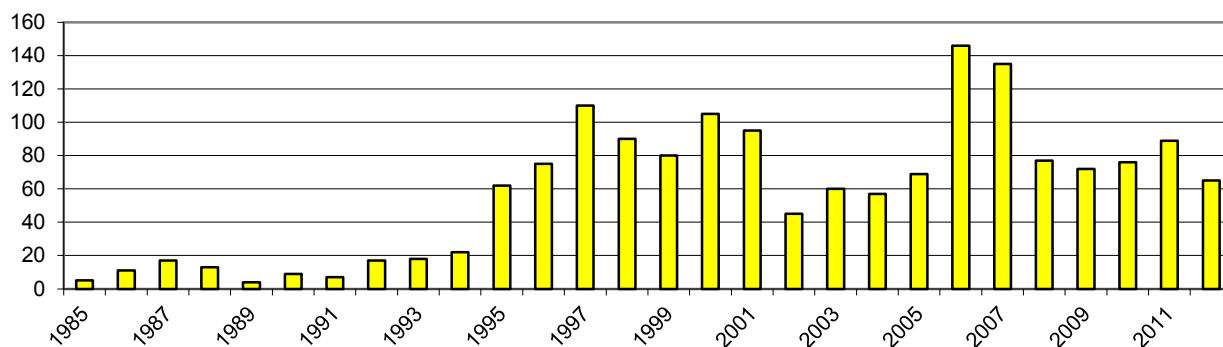
Hornborgasjön 2012

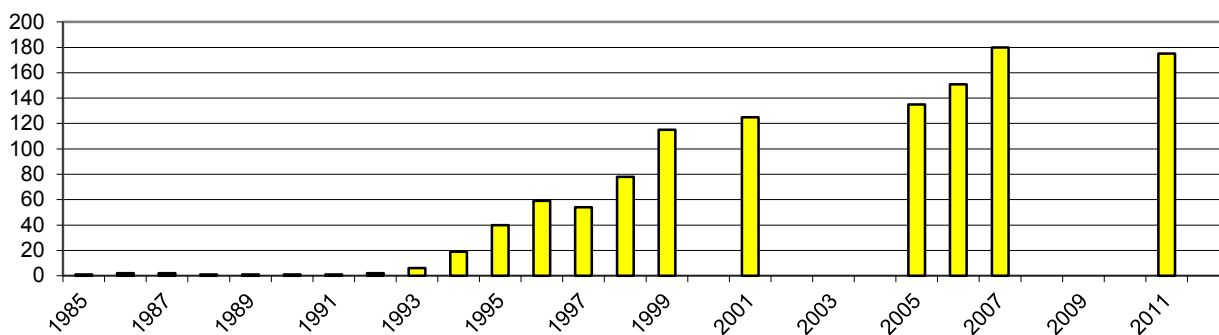
Figur 2. Häckande par svarthalsad dopping *Podiceps nigricollis* i Hornborgasjön 2012.

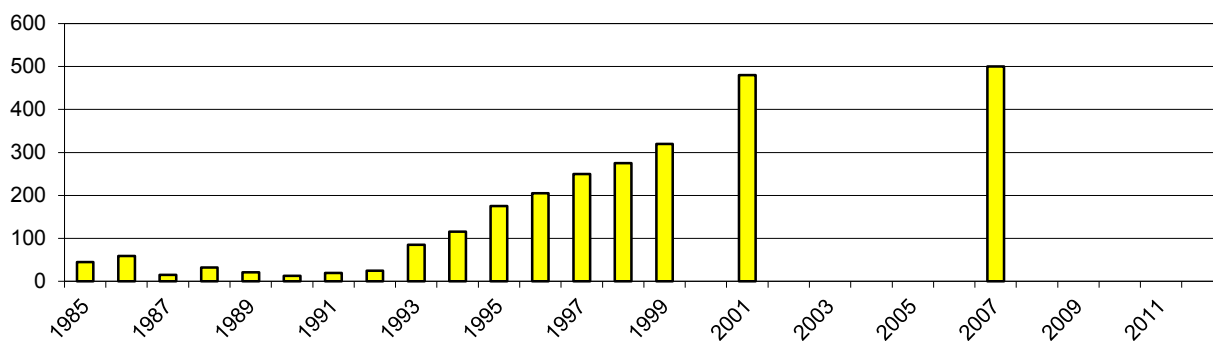
Tabell 1. Antal häckande par svarthakedopping *Podiceps auritus* i Hornborgasjön 1985-2012.

Tabell 2. Antal häckande par svarthalsad dopping *Podiceps nigricollis* i Hornborgasjön 1985-2012.

Tabell 3. Antal häckande par gråhakedopping *Podiceps grisegena* i Hornborgasjön 1985-2012.

Tabell 4. Antal häckande par skäggdopping *Podiceps cristatus* i Hornborgasjön 1985-2012.

Häckande kärrhökar i Hornborgasjön 2012

Bengt Pettersson

Inledning

Kärrhökar i Hornborgasjön har inventerats och borevir har kartlagts sedan slutet av 1960-talet. Projektet har sedan dess fortsatt genom åren.

Inför sjörestaureringen var det viktigt att fastställa den bruna kärrhökens förekomst vid sjön för att sedan kunna följa upp hur arten anpassade sig till ändrade förhållanden efter restaureringen. Denna genomfördes under åren 1992-1995 varvid vattenytan höjdes i tre steg. Vattendjupet ökade med sammanlagt cirka 85 cm och därefter försvann nästan all bladvass. Det innebar att möjligheten för kärrhökarna att bygga sina bon i vass i stort sett upphörde. Kärrhökarna anpassade sig då till de nya förhållandena genom att bygga sina bon i videbuskage i södra delen av sjön och som efter sjörestaureringen stod kvar ute i vattnet.

De senaste tio åren har många buskage glesats ut genom att buskar dött och brutits ner. Det har därför uppstått brist på lämpliga biotoper för bobygge och antalet häckande par har minskat drastiskt från 57 par år 2000 till 12-14 par de senaste åren.

För blå kärrhök och ängshök som var häckfåglar i Hornborgasjön före restaureringen saknas lämplig häckningsbiotop efter sjörestaureringen och häckning har därför uteblivit. (Se Grus Fåglar i Västergötland, nr 1, 2011).

Metod

Årets inventering har skett på samma sätt som tidigare säsonger från de fasta observationspunkterna Fäholmen, Fågeludden, Almeö, Hångertornet, Vadboden-Trandansen, Orenabbtornet samt tornet vid sjöns utlopp.

Resultat

Vid årets kartläggning noterades endast 10

bofasta revir vilket var en minskning med 4 par jämfört med 2011. Två par häckade i bladvass norr om gamla Flian (se karta). De övriga 8 paren häckade i videbuskage i södra delen av sjön (se karta).

Årets häckningsresultat blev mycket dåligt och endast tre flygga kullar kunde observeras. En möjlig orsak till detta kan vara den vattenståndshöjning med cirka 40 cm som skedde i början av juni efter ett dygns ihärdigt och häftigt regnande den 25-26 maj. De kärrhökbön som inte hade byggts tillräckligt högt över vattenytan kom att dränkas varvid häckningen spolierades. Andra orsaker kan vara predation av någon av de yngre havsörnar som uppehöll sig i området under häcksäsongen.

Diskussion

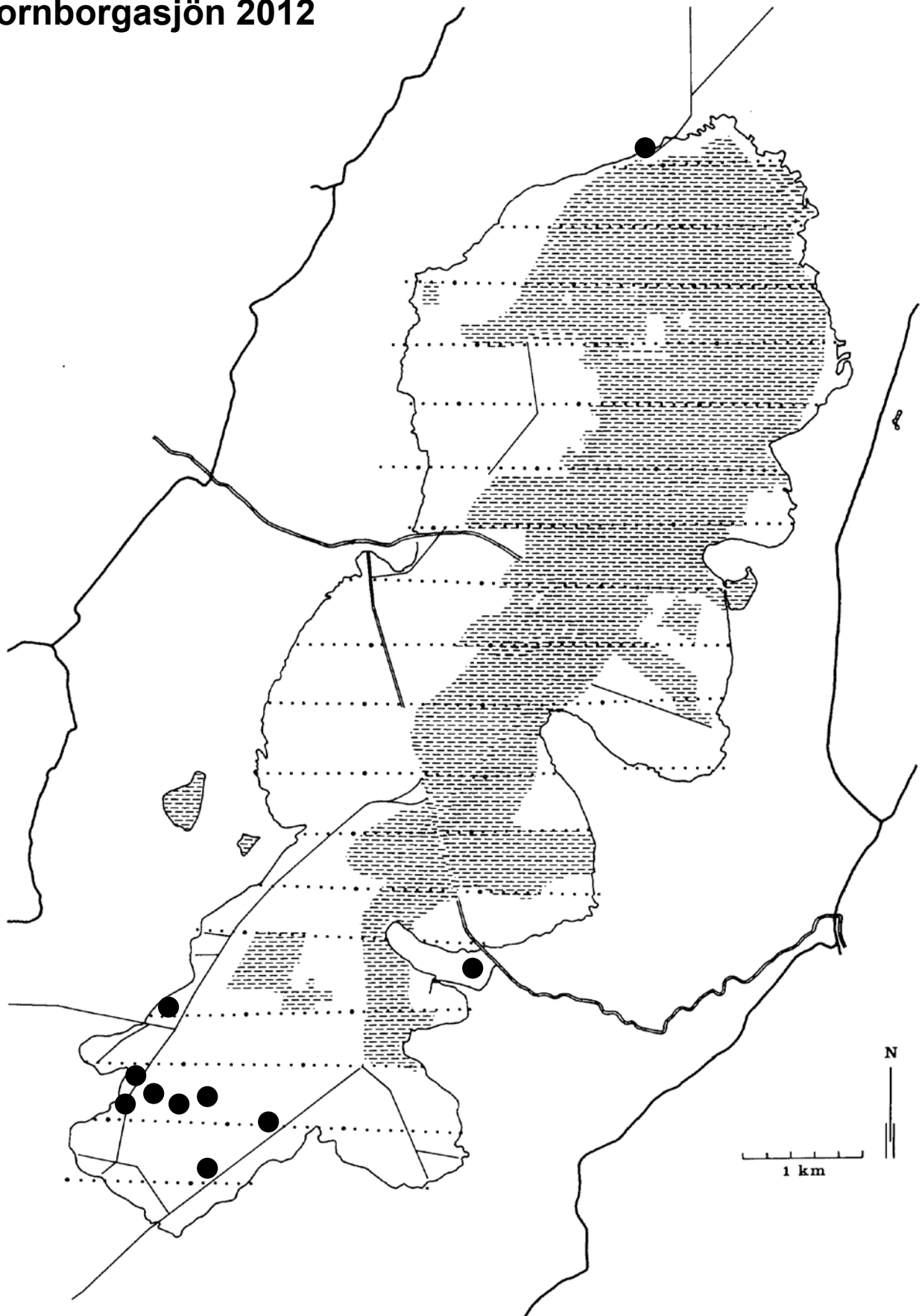
Den nedgång av antalet häckande par som nu noteras i Hornborgasjön kan ha naturliga orsaker. En möjlig förklaring kan vara att de bruna kärrhökar som efter restaureringen ändrade beteende och övergick till att häcka i videbuskage nu är gamla och börjar dö undan. Videbuskage är en helt främmande biotop för bobygge och några nyetableringar i videzonen är sannolikt inte att räkna med framöver eftersom det naturliga nedärvda beteendet för brun kärrhök är att bygga bo i bladvass. Detta är något som återstår att följa upp kommande säsonger.

Övrigt

Under sträcktid sågs även flera blå kärrhökar och även en ung stäpphök vid Hornborgasjön.

Medverkande i inventeringen under säsongen var också Mike Henry som observerade i södra delen av sjön.

Hornborgasjön 2012

Figur 1. Bo av brun kärrhök *Circus aeruginosus* i Hornborgasjön 2012.

Häckande havsörn vid Hornborgasjön 2012

Bengt Pettersson

Inledning

År 2002 började ett havsörnpär häcka i Hornborgasjöområdet och samma par har häckat årligen sedan dess. Enligt en äldre uppgift lär havsörn ha häckat i samma område för 150 år sedan och stämmer uppgiften kan man konstatera att havsörnen återkommit som häckfågel i området efter sjörestaureringen och i samband med att havsörnstammen återhämtat sig.

Även 2012 blev häckningen framgångsrik. Paret är väl etablerat i sjöområdet och har den rutin som krävs för en framgångsrik häckning. Hannen som är ringmärkt är nu femton år gammal och honan bedöms ha samma ålder av fjäderdräkten att döma.

Resultat

Årets häckning påbörjades redan de första dagarna i mars då honan beräknas ha lagt det första ägget. Bokkontrollen och ringmärkning av ungar skedde den 14 maj och genomfördes som tidigare år av Björn Helander.

I boet fanns tre ungar vilket kan betraktas som en bingokull. Ungarna var cirka fem veckor gamla och ungefär lika stora vilket visar att det finns gott om föda.

Enligt rutin firades en av ungarerna ner till marken för provtagning för fastställande av DNA hos kullen. De tre ungarerna försågs med ringar enligt följande: vit över blå på höger ben och svart på vänster ben.

Det fanns gott om bytesrester i boet och dessa kom från två sothöns, en knipa, en skäggdopping och det fanns även en gädda. Bokkontrollen skedde på morgonen och alla byten var dagsfärska vilket visar att födan är lättfångad och att havsörnparet har stor jaktrutin.

Övriga observationer av havsörnar under perioden mars t o m augusti.

Under säsongen befann sig ytterligare fem havsörnar i sjöområdet. Det var fyra yngre örnar två till fyra år gamla samt en något äldre örn med nästan helvit stjärt och ljusare ansikte som av fjäderdräkten att döma var fem år gammal.

Alla fem örnar kan mycket väl vara ättlingar till det häckande paret eftersom de inte jagades bort från reviret.

Häckande fiskgjuse i Hornborgasjön 2012

Eric Thorsson & Albin Thorsson

Inledning

Projektet startade 2003 med syfte att fastställa hur många häckande par fiskgjusar det finns inom Hornborgasjöns rapporteringsområde och hur många ungar de lyckas producera. Målet är även att under året ringmärka de ungar som är tillgängliga.

Metod

Fiskgjusarna inventeras från början av april till slutet av september genom studier från olika observationsplatser runt Hornborgasjön. I de bon som finns lättillgängliga, görs ett försök att ringmärka ungarna som finns där.

Resultat och diskussion

Årets resultat ligger på sex stycken flygga ungar fördelat på tre kullar (3+2+1). Almeös par lyckas åter igen få fram tre ungar och de

i Korpaboviken två stycken. I boet beläget ute i videt i södra delen kom en unge på vingarna. Vid ett besök vid boet i södra delen för ringmärkning, fanns även en död unge plus ett rötägg. Någon exakt förklaring på varför ungen dött har vi inte. Häckningen på ett hygge inne Korpabo misslyckades, och orsaken till detta är troligen på grund av för hård trafik av skogsmaskiner. Endast hannen fanns kvar vid boet i slutet på juni. Tre ungar ringmärktes under året, en i södra delen och två i Korpaboviken. Almeös ungar ringmärktes inte på grund av för mycket blåst vid märkningstillfället.

Noterbart är att det finns många fler par som utnyttjar Hornborgasjön som födosöksplats och endast ett fåtal häckar inom Hornborgasjöns rapporteringsområde.

Tabell 1. Sammanställning av revir, häckningar och häckningsresultat för fiskgjuse *Pandion haliaetus* i Hornborgasjön 2003-2012.

Årtal	Revir	Påbörjad häckn.	Antal kullar	Totalt flygga ungar	Flygga ungar/ påbörjad häckning
2012	6	4	3	6	1,50
2011	5	4	4	9	2,25
2010	7	6	1	2	0,33
2009	8	7	5	9	1,29
2008	10	6	5	12	2,00
2007	9	6	4	8	1,33
2006	8	6	2	5	0,83
2005	7	5	4	10	2,00
2004	6	4	4	9	2,25
2003	5	5	4	10	2,00

Rastande tranor vid Hornborgasjön 2012

Clas Hermansson, Alf Karlsson & Helge Sundén

Inledning

Redan 1966 genomfördes de första organiserade försöken att räkna antalet rastande tranor under våren. Resultatet visade att det var fullt möjligt att med en väl genomarbetad metod erhålla tillförlitliga uppgifter om antalet tranor. Fåglarna räknades när de under gryningen lämnade övernattningsplatserna i södra sjöområdet för att proviantera i området kring Stora Bjurum och Dagsnäs. Under åren 1967-1982 ansvarade Skövde fågelklubb för räkningarna. Sedan 1983 utförs räkningarna av Hornborgasjöns fältstation. Årets räkningar var de 47:e i ordningen. Numera räknas tranorna när de lämnar födosöksområdena och flyger till övernattningsplatserna under kvällen.

Hornborgasjön var tidigare starkt igenvuxen med vass, men när stora områden rensades på vegetation under 1969-1970 öppnades ytor med grunt vatten i sjöns norra del. Tranorna fann dessa som lämpliga övernattningsplatser och antalet höstrastande tranor ökade från år till år (Swanberg 1993). Antalet uppskattades till 100 tranor år 1972 för att sedan långsamt öka till dagens antal på upp till 10 000 tranor i hela sjöområdet. Till skillnad från vårens dagliga räkningar bevakas höstens tranor två gånger per vecka. Höstens räkningar var de 41:e i ordningen, också det en unik oavbruten svit.

Rastande tranor under våren

Den 4 mars sågs årets första tranor vid Hornborgasjön, 2 ex. Vadboden (Torbjörn Skogedal), 2 ex. Båltorpsmaden (Gunnar Jakobsson) och 3 ex. Kärrtorp (Anders Bergström).. Tranorna tillhörde sannolikt en av sjöns bofasta tranor eftersom de som häckar vid Hornborgasjön anländer tidigare än de tranor som rastar.

Den 16 mars anlände 150 tranor som

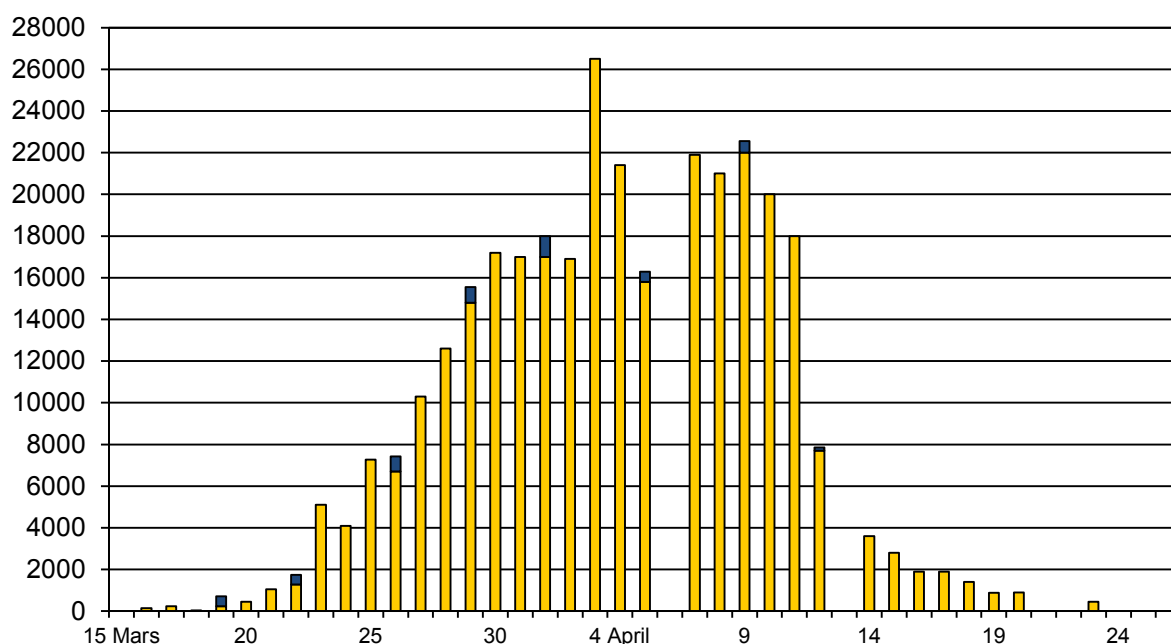
bedömdes tillhöra de första individerna bland vårens tranor i **södra sjöområdet**. Därefter tillkom dagligen flockar med fåglar och den 23 mars fanns 5 100 tranor på kvällen. Antalet ökade sedan successivt och redan den 27 mars fanns 10 300 tranor i södra sjöområdet. Antalet ökade, 17 200 tranor den redan den 30 mars för att överskrida alla tidigare noteringar den 3 april. Då inräknades utan störningar och normal flygning till nattplasterna inte mindre än 26 500 tranor! Vädersituationen var sådan att tranor som påbörjat sin flyttning i söder möttes av sämre väder och rastade vid Hornborgasjön. Dagen efter hade många flyttat vidare norrut och 21 400 flög till nattplats.

Det kan tyckas att 26 500 tranor är ett osannolikt stort antal. Om man begrundar att den senaste uppskattningen av den svenska populationen är 100 000 ex som flyttar söderut om hösten är det inte ett orealistiskt antal. Vi har tidigare uppskattat att ungefär 30 % av tranorna passerar Hornborgasjön under vårsträcket. Vädret avgör troligen hur många som rastar.

Vårens mediandatum inträffade den 4 april, det vill säga det datum när 50 procent av vårens trandagar (346 500) uppnåtts. Med antal trandagar avses summan av de dagliga antalen rastande tranor. Det bör noteras att vi inte känner till omsättningen (daglig ankomst och bortsträck) och kan därför inte beräkna mediandatum för det totala antalet rastande tranor.

Antalet trandagar var för femte året i följd över 200 000. Trots att våren var sen anlände tranorna relativt tidigt. Under 16 dagar fanns över 10 000 rastande tranor. Aldrig tidigare har över 10 000 tranor uppehållit sig i södra sjöområdet så många dagar.

Den 11 april fanns 18 000 tranor vid Vadboden. Den stora flyttningdagen inträffade

Figur 1. Antal rastande tranor vid Hornborgasjön våren 2012. Gula staplar är antal tranor i södra sjöområdet och blå staplar antal tranor i norra sjöområdet. Antalen avser tranor som räknats flyga till nattplats. Högsta antal i södra sjöområdet inräknades den 3 april (26 500) och i norra sjöområdet den 1 april (990). I hela sjöområdet fanns som mest 26 500 tranor den 3 april. Mediandatum i södra sjöområdet var den 4 april. Antal för dagar med uteblivna räkningar har beräknats (extrapolerats) utifrån närliggande dagar.

den 12 april då 10 300 ex (57 %) lämnade området och sträckte norr ut. Antalet minskade därefter successivt och vårens sista stora sträckdag var den 14 april (2 050 ex). Vid kvällsräkningen den 23 april fanns endast 460 tranor kvar i södra sjöområdet. Många av dessa tranor blev kvar och stannade över sommaren vid Hornborgasjön. Se figur 1 och tabell 1.

Högsta antal i **norra sjöområdet** inträffade den 1 april då 990 ex. inräknades när de flög till nattplats. De tranor som övernattar i norra delen av Hornborgasjön söker sig till andra

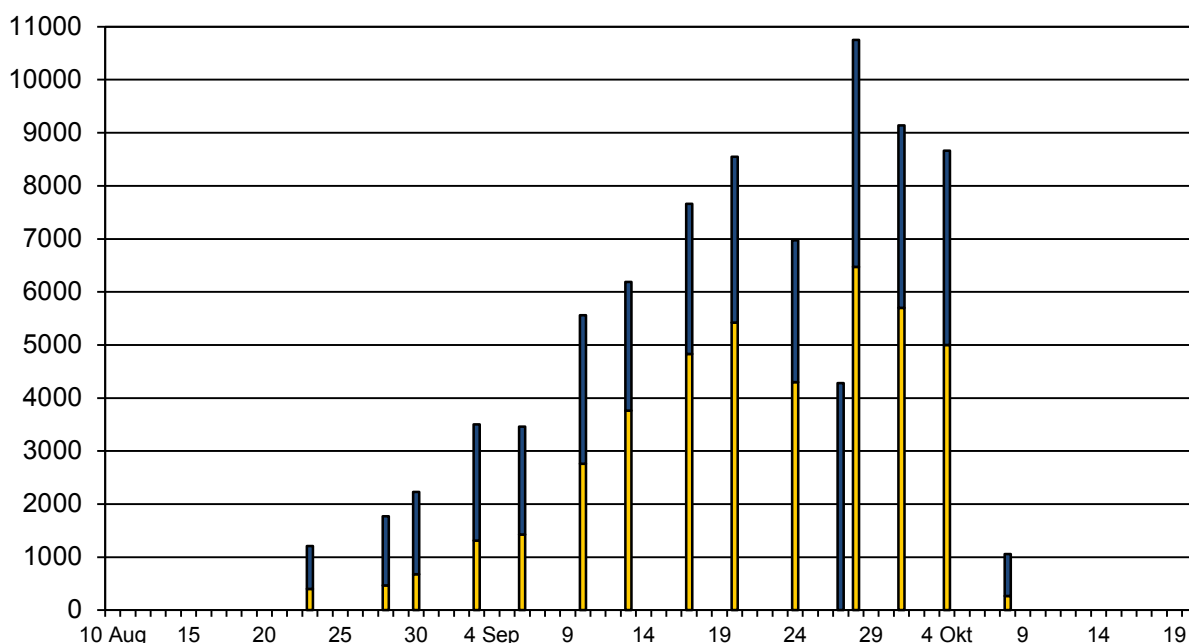
födosöksplatser nordväst och norr om sjön. Det finns inget som tyder på att de blandar sig med tranorna i södra sjöområdet. Antalet är också förhållandevis litet och har minskat under senare år.

Utfodringen vid Vadboden (Trandansen)

En anledning till att tranorna samlas kring Vadboden vid sjöns södra del är naturligtvis den utfodring som utförs av Länsstyrelsen Västra

Tabell 1. Tranornas förekomst vid södra delen i Hornborgasjön 2007-2012.

År	Median-datum	Period	Högsta antal	Datum	Antal trandagar
2007	2.4	9.3-16.4	13 900	31.3	192 200
2008	2.4	9.3-21.4	14 000	2.4	246 300
2009	2.4	10.3-23.4	18 500	30-31.3	265 100
2010	5.4	19.3-25.4	13 800	2.4	235 100
2011	4.4	20.3-20.4	15 400	6.4	243 200
Mv	3.4	13.3-21.4	15 120	2.4	236 380
2012	4.4	16.3-23.4	26 500	3.4	346 500

Figur 2. Antal rastande tranor vid Hornborgasjön hösten 2012. Gula staplar är antal tranor i södra sjöområdet och blå staplar antal tranor i norra sjöområdet. Antalen avser tranor som räknats flyga till nattplats. Högsta antal i södra sjöområdet inräknades den 28 september (6 470) och i norra sjöområdet den 27 september (4 280). I hela sjöområdet fanns som mest 10 750 tranor den 27-28 september.

Götalands Län. Tillgången på föda, korn, är riklig och det lockar också många andra fåglar till området, framför allt sångsvanar, grågäss, kanadagäss, bläsänder, krickor och gräsänder. Under våren 2012 spreds totalt 143 000 kg korn över området.

Undersökningar under vårsträcket i Rügen-Bock-Kirr, Tyskland har visat att tranorna äter ungefär 300 gram vete (sädeskorn) per individ och dag. Två olika beräkningsmetoder gav resultatet 293 respektive 289 gram vete per individ och dag (Nowald 1999).

Det är högst troligt att det dagliga födointaget vid Hornborgasjön ligger på samma nivå, det vill sägs 300 gram korn (sädeskorn) per individ och dag. Skillnaden mellan sädesslagen vete och korn bedöms vara liten i detta sammanhang. Detta betyder att tranorna konsumerade ungefär 103 950 kg korn (300 g x 346 500 trandagar). Resterande kvantitet, 39 050 kg (27 %) korn var således mat åt svanar, gäss och änder. Jämförelse mellan åren 2009 till 2011 visar att tranorna konsumerat ungefär lika stor andel av det korn som sprids i området (54, 49 respektive 44 %).

Rastande tranor under hösten

Sedan tranorna började rasta vid Hornborgasjön under hösten har alltid merparten övernattat i norra delen. Under senare år, efter det att lämpliga platser skapats i samband med sjörestaureringen, har emellertid flera övernattningsplatser tillkommit i södra delen.

Höstrastande tranor börjar anlända i mitten av augusti månad. Antalet ökar långsamt för att kulminera vid avflyttningen i slutet av september till början av oktober. Då är också flyttningsdriften som störst och vid lämpligt väder kan så gott som samtliga tranor lämna sjöområdet under en enda förmiddag.

De tranor som övernattar i **södra sjöområdet** provianterar under dagtid i området från sydost till väster om Hornborgasjön, ofta på ett flygavstånd upp till flera mil. Högsta antal i södra delen var den 28 september då 6 470 tranor inräknades när de flög till nattplats.

Tranor från **norra sjöområdet** ses under dagtid nordväst och norr om Hornborgasjön. Många av tranorna har lång flygväg till sjön och anländer ofta i stora flockar sent under kvällen. Studier har visat att tranor som provianterar på stubbåkrar t.ex. öster om Götene, 2 mil från

sjön, påbörjar sitt sovsträck vid ungefär samma tidpunkt som tranor nära sovplatsen. Högsta antal i norra delen var 27 september, då 4 280 tranor inräknades. Se figur 2 och tabell 2.

Övervintrande tranor

Det fanns inga tranor vid Hornborgasjön vintern 2011-12.

Sammanfattning

Den 4 mars sågs vårens första tranor. Den 16 mars sågs de första rastande tranorna. Under våren sågs som mest 26 500 tranor vid Vadboden (3 april) och 990 i norr (1 april). I hela sjöområdet fanns som mest 26 500 den 3 april). Det högsta antal som räknats under våren. Mediandatum för tranorna i södra delen var den 4 april (3 april 2007-2011) och antalet trandagar 346 500 (236 380 för 2007-11), vilket betyder att fler tranor stannade längre tid. Beräkningar visar att tranor som rastade vid Vadboden under våren åt ungefär 103 950 kg korn. Under hösten sågs som mest 10 750 tranor den 27-28 september. Det högsta antal som räknats under hösten.

Tack

Tranräkningarna har inte varit möjliga att genomföra utan ett stort ideellt lagarbete. Totalt har 22 personer deltagit i verksamheten; Per Bergström, Björn Björnsson, Börje Carlsson, Rolf Edvardsson, Clas Hermansson, Kent-Ove Hvass, Bertil Johansson, Britt-Marie Johansson, Kerstin Jägmarker, Sören Jägmarker, Alf Karlsson, Lennart Kjellberg, Hillevi Lindström, Åke Lindström, Bo Lundström, Bo Monsén, Siv Monsén, Bengt Pettersson, Margareta Ståhl, Gerd Sundén, Helge Sundén och Ulrich Tourbier.

Referenser

- Swanberg, P.O. 1993. Hur Hornborgasjöns rastplats för tranor utvecklades. *Tranan*, sid. 127-134. Skara.
- Nowald, G. 1999. Nahrungsbedarf rastender Kraniche Grus grus während der Frühjahrsrast. In: Prange, H. et al. (eds): Proc. 3rd European Crane Workshop. Pp. 115-122. Halle.

Tabell 1. Antal rastande tranor vid Hornborgasjön våren 2012. Antal i söder har räknats från Dagsnäs och antalet i norr från Tranums mader när de flugit till nattplats.

Datum	Söder	Norr	Totalt
6 Mars	150	-	-
17	240	-	-
18	40	-	-
19	240	470	710
20	460	-	-
21	1050	-	-
22	1280	460	1740
23	5100	-	-
24	4100	-	-
25	7280	-	-
26	6700	730	7430
27	10300	-	-
28	12600	-	-
29	14800	760	15560
30	17200	-	-
31	17000	-	-
1 April	17000	990	17890
2	16900	-	-
3	26500	-	-
4	21400	-	-
5	15800	490	16290
16	-	-	-
7	21900	-	-
8	21000	-	-
9	22000	560	22560
10	20000	-	-
11	18000	-	-
12	7700	150	7850
13	-	-	-
14	3600	-	-
15	2800	-	-
16	1900	-	-
17	1900	-	-
18	1400	-	-
19	890	-	-
20	900	-	-
21	-	-	-
22	-	-	-
23	460	-	-

Tabell 2. Antal rastande tranor vid Hornborgasjön hösten 2012. Antal i söder har räknats från Hångers udde och antalet i norr från Kärrtorps mader och Stenums mader när de flugit till nattplats.

Datum	Söder	Norr	Totalt
23 Aug	400	810	
1210			
28	470	1300	1770
30	680	1550	2230
3 Sep	1310	2190	3500
6	1430	2030	3460
10	2760	2800	5560
13	3760	2430	6190
17	4830	2830	7660
20	5420	3130	8550
24	4300	2670	6970
27	-	4280	-
28	6470	-	-
1 Okt	5700	3440	9140
4	5000	3660	8660
8	270	790	1060

Häckande tornfalk vid Hornborgasjön 2011

Åke Abrahamsson

Tornfalkprojektet vid Hornborgasjön startade 1994 i sin nuvarande form men har sin begynnelse långt tidigare. I själva verket är tornfalkarna vid Hornborgasjön en del av det stora projekt som sträcker sig över det forna Skaraborgs län och som omfattar bortåt 450 holkar. Detta startade i blygsam skala 1984 och har sedan vuxit undan för undan. Eftersom holkarna vid Hornborgasjön utgör en väl avgränsad del av projektet var det naturligt att låta dessa utgöra ett eget projekt.

Antal holkar, metod för kontroll och ringmärkning undergår mycket små förändringar och därför kan projektet beskrivas som nära nog standardiserat.

Målsättningen är att alla holkar skall besökas i ett tidigt skede av häckningar för att om möjligt kunna fastställa storleken hos så många äggkullar som möjligt. Dessutom är målsättningen att ringmärka samtliga ungar. På grund av faktorer i tiden är detta inte alltid möjligt.

Resultatet

Den övre sammanställningen visar medelvärden för hela perioden 1994 till 2010. I den nedre sammanställningen visas resultatet för 2011 på motsvarande sätt

Genomförda häckningar och antal ungar avser kull där ungar ringmärkts. Medelkull beräknas på antal ungar/kullar vid ringmärkningstillfället.

Man kan se ovan att resultatet för 2011 ligger

mycket nära medelvärdet för hela perioden vilket är förväntat.

Om man ser till de enstaka åren finns det förstås en avsevärd variation. Inom tidsperioden (2000 – 2011) är högsta antalet påbörjade häckningar tjugotvå att jämföra med det lägsta antalet som är åtta. För gnagarpredatorer är det helt normalt med en stor variation i antalet häckningar mellan åren I själva verket är födotillgången helt avgörande för hur många par som skriker till häckning (Cavé 1968, Newton 1979, Village 1990). Sorkarna (hos oss åkersork och vattensork) varierar i sin förekomst med mellan fyra och sju år mellan högsta och lägsta nivå. Tornfalken påverkas dock i någon mån mindre än tillexempel hornuggla och jorduggla eftersom den har en bredare födobas än dessa. Insekter, fåglar, näbbmöss och till och med ödlor och grodor kan dryga ut kosten om det kniper. Sorkarna är dock basfödan.

Eftersom förluster i högre eller lägre grad oftast förekommer kan man i ett större material ana att förlusterna tilltar år med färre påbörjade häckningar vilket man kan förmoda beror på sämre tillgång på föda.

Anledningen kan då vara att de som ändå startar på marginalen får svårigheter att genomföra häckningen och i ett trängt läge överger; i synnerhet kan man tänka sig att yngre individer kan råka ut för detta. Det kan

Tabell 1.

År	Antal holkar	Påbörjade häckningar	Genomförda häckningar	Ungar	Medelkull
Medel	40	15,3	13,3	61	4,7
2011	41	17	13	60	4,6

vara av intresse att se efter om en sådana tendens kan skönjas även i det begränsade materialet från Hornborgasjön.

I diagrammet nedan jämförs påbörjade häckningar med genomförda häckningar för tidsperioden 2000 - 2011. Definitionen på genomförda häckningar är här att det finns ungar som är minst 15 dagar gamla, det vill säga den ålder ungarna har när de normalt ringmärks.

Övrigt

I arbetet deltar även Helge Sundén och Peter Lindkvist

Litteratur

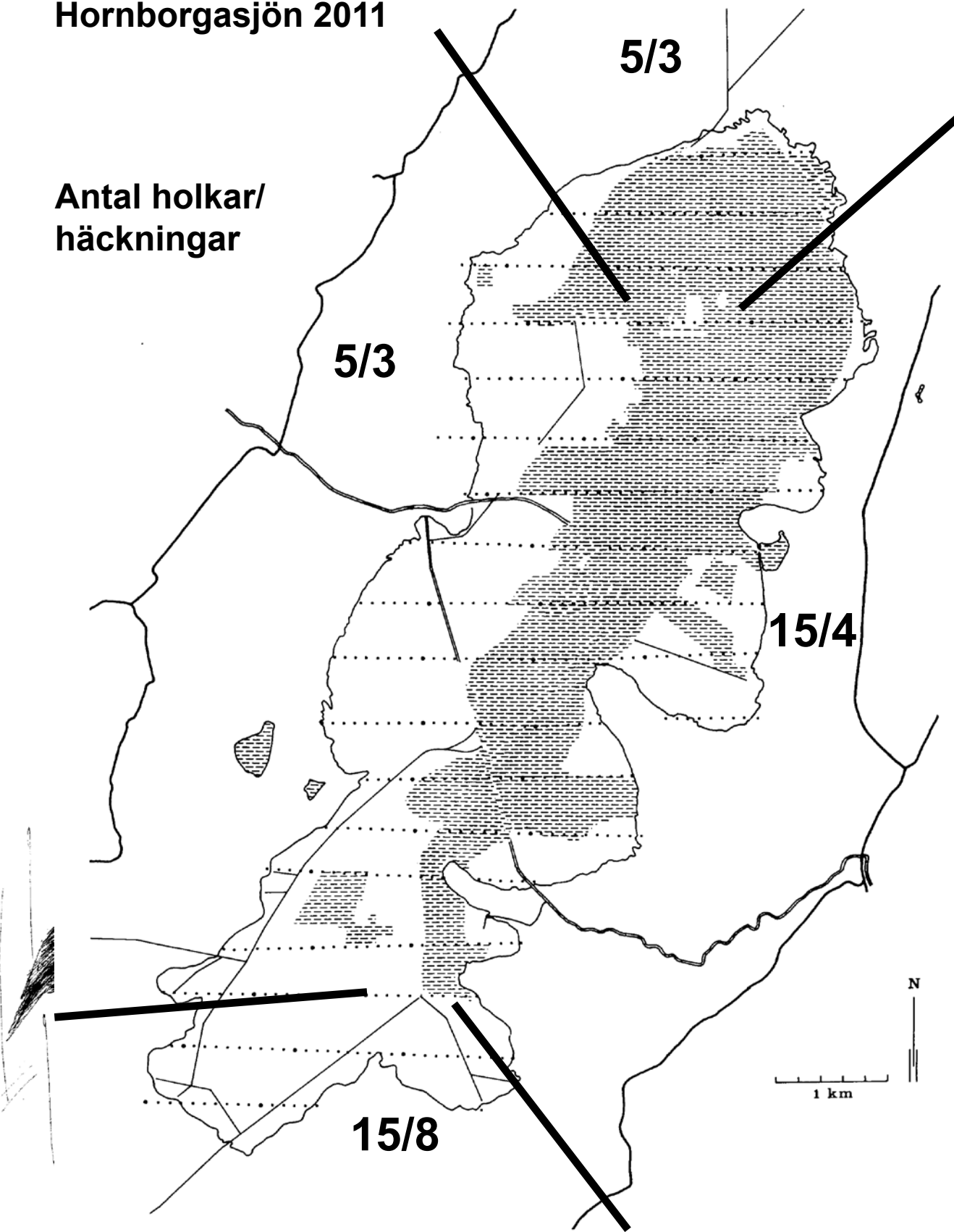
- Cavé, A.J. 1968. The breeding of the kestrel, *Falco tinnuunculus*, in the reclaimed area Oostelijk Flevoland. *Netherlands Journal of Zoology* 18, 313 – 407
- Newton, I. 1979. *Population ecology of Raptors*. Berkhanstead. T & AD Poyser
- Village, A. 1990. *The Kestrel*. T & AD Poyser, London

Nya återfynd

7194932	Boungé	2009-06-22 2011-05-05	Hornborgasjön (E) Hälsinggården 58 17 N 13 38 E Halland Falkenberg 5654 N 12 30 E Avstånd 168 km, Dödad av vindkraftverk
7199308	Boungé	2010-06-13 201009-19	Hornborgasjön (SV) Bjärka 58 17 N 13 27 E Spanien Barcelona 41 20 N 02 05 E Avstånd 2046 km. Flygplats, fångad och släppt (för att skydda människoliv!)

Hornborgasjön 2011

Antal holkar/
häckningar

Figur 1. Fördelning av tornfalksholkar vid Hornborgasjön 2010 och påbörjade häckningar.

Häckande svanar i Hornborgasjön 2012

Åke Abrahamsson

Titta – så många svanar! Detta är ett förtjust utrop jag hört mer än en gång från besökare ute på Fågeludden när vindarna blåser på ett sådant sätt att långa vita band med svanar blir synliga ute på sjön. Svanens vithet står för renhet och svanen är dessutom gudarnas och konungarnas fågel; ja, själva namnet Cygnus antyder detta. Nu går det emellertid inte att ge sig ut på mytologins fantastiska hav utan det får bli Hornborgasjöns svanar i en mycket mer konkret bemärkelse i stället.

Som antyds ovan är det den stora mängden icke häckande knölsvanar som i första hand väcker besökarens intresse. Antalet knölsvanar, främst om hösten, fortsätter att vara högt. Detta år, 2012, blev det högsta antalet 2 037 exemplar, en siffra som uppnåddes i mitten på augusti. Det högsta antalet någonsin är 2 359 exemplar och den siffran är från 2009.

Sångsvanarna vid sjön uppträder helt annorlunda än knölsvanen. Det är under den tid som tranorna matas som sångsvanar finns vid sjön i större mängd då de tar för sig av

Tabell 1. Antal bo av svanar i Hornborgasjön 2012

Art	Antal bo
Knölsvan <i>Cygnus olor</i>	223
Sångsvan <i>C. cygnus</i>	4

det utlagda kornet. Våren 2011 nådde dock sångsvanen mycket beskedliga antal; 391 ex rastade den 14 april. Det högsta antal som uppmätts är 1 820 exemplar vilket hände i april 2010.

Rastande sångsvanar om hösten är mycket fåtaliga, inte heller finns några ruggande sångsvanar i sjön sommartid. Man finner fler ute på åkrarna runt om i bygden vid denna tid, dock 159 ex vid räkningen den 19 augusti.

Som framgår av det följande är sångsvanen till skillnad mot knölsvanen en ytterst sparsam häckfågel i Hornborgasjön. Sannolikt passar inte biotopen, de flesta av Falbygdens häckande sångsvanar väljer småvatten för sin häckning.

Tabell 2. Antalet bon och ungar av knölsvan *Cygnus olor* i Hornborgasjön 2001 - 2011

År	Antal bon	Antal kullar	Medelkull	Procentuell andel av de häckande paren som fick ut några ungar
2001	79	-	-	-
2002	117	57	-	49
2003	144	-	-	-
2004	197	46	-	23
2005	160	36	-	23
2006	163	36	-	22
2007	181	45	2,7	25
2008	196	23	2,2	12
2009	219	81	2,8	37
2010	171	26	2,5	15
2011	201	67	2,5	33
2012	223	16	2,8	7

Metod

Den metod som används för inventera häckande svanar har brukats sedan lång tid tillbaka. Den användes i själva verket redan i början av sjuttioalet i samband med förarbetena till restaureringen. (Swanberg 1980) Metoden går ut på att flyga över sjön så sakta och så lågt som möjligt och med så många varv som behövs för att uppnå någorlunda hög säkerhet. Den är dock komplicerad; det går mycket fortare än man kan föreställa sig och det gäller att skapa avgränsningar i sjömosaikerna som man kan återvända till för att kontrollera resultatet. Tydbara anteckningar är av nöden. Trots sina brister är detta den enda metod man kan använda sig av, det finns få, om ens några, platser runt sjön som ger en tillräcklig överblick för att kunna användas för beräkning från landbacken.

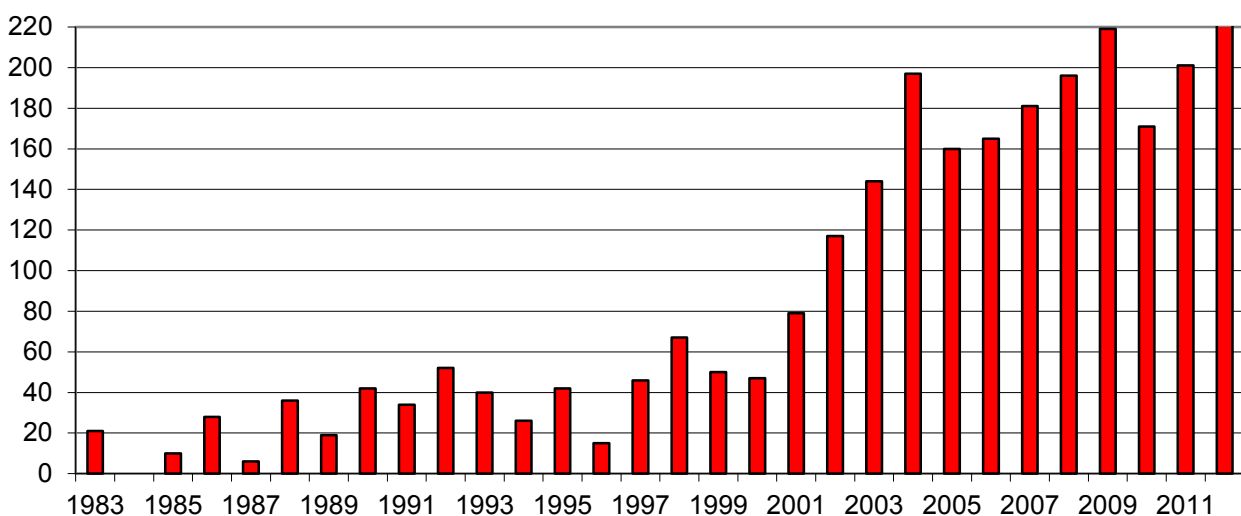
Resultat

Årets flygning genomfördes den 16 maj av Åke Abrahamsson med Leif Croona som pilot. Ett uppdrag som han har haft under många år. Efter en del uppföljningar och kontroller från marknivån vägdes resultatet till 223 bon av knölsvan och 4 bon av sångsvan. Det är dock inte möjligt att skilja arterna åt från luften.

Knölsvan

Antalet häckande knölsvanar (223 bon) är det högsta som uppnått. Trenden mätt över en längre period är ökande. Det kvarvarande riset på den östra sidan minskar i snabb takt för varje isvinter vilket rimligen borde minska häckningsmöjligheterna. Skyddande vegetation tycks dock inte vara av avgörande betydelse för svanarna; Är det bara möjligt att förankra boet i botten kan man se att de bygger helt öppet utan något som helst skydd från omgivningen. Detta kan förefalla helt livsfarligt, inte minst med tanke på attackerande havsörnar. Som framgår av kartan finns de flesta bona i det stora risbältet i söder. När man betraktar mosaiken från ovan ser man att bona fläckvis ligger tämligen tätt dock utan att förefalla vara egentliga kolonier. Knölsvanen kan dock bilda stora kolonier vilket är känt inte minst från vårt grannland Danmark. Man kan tänka sig att bona ligger väl skyddade i risbältet till skillnad mot dem som finns längre upp i sjön vilka ofta ligger helt oskyddade.

Kullarna räknades den 19 augusti, det är resultatet från simfågelräkningen kring mitten av månaden som vi som regel använt genom åren för att beräkna häckningsresultatet. Årets resultat blev 16 kullar med sammanlagt 44 ungar som om ungarna fördelas över de 16

Figur 1. Antalet häckande par av knölsvan *Cygnus olor* i Hornborgasjön 1983-2012. År 1984 gjordes ingen inventering och från 1989 finns endast uppgift om antal kullar.

kullarna blir 2,8 ungar per kull. Om man fördelar ungarna över hela den häckande populationen blir resultatet 0,20 ungar per häckning vilket är den lägsta siffran som erhållits sett över en tioårsperiod, både i relativa termer och faktiska tal.

Reproduktionen fortsätter således att vara mycket låg, resultatet från 2012 innebär ett nytt bottenrekord. Som synes ligger den på samma låga nivå, i varje fall efter 2004 då det finns användbara mätetal. Man kan ha många tankar om detta, en förklaring kan vara att sjön helt saknar skyddande vassområden, en annan är att just detta faktum gör att många av de häckande paren är förstagångshäckare eller kommer ur en överskottspopulation av andra skäl. För att uttrycka sig en smula populärt; det är B –laget som häckar i Hornborgasjön. Det finns fler möjliga orsaker som bör utredas närmare.

En jämförelse med sjön Tåkern visar att man inte genomför boräkning hos knölsvan. Däremot görs en uppskattning av antalet kullar och denna visar en mycket stor variation över tid. Under den senaste tioårsperioden är det högsta antalet kullar 140 och det lägsta 20. Man påpekar att man inte har någon förklaring till den stora variationen. Tåkern har, liksom Hornborgasjön, en mycket stor mängd rastande knölsvanar. I själva verket är deras högsta antal drygt tusen exemplar högre än för Hornborgasjön under

motsvarande tid.

Utifrån danska och engelska undersökningar kan man förvänta sig att det skall finnas ungefär

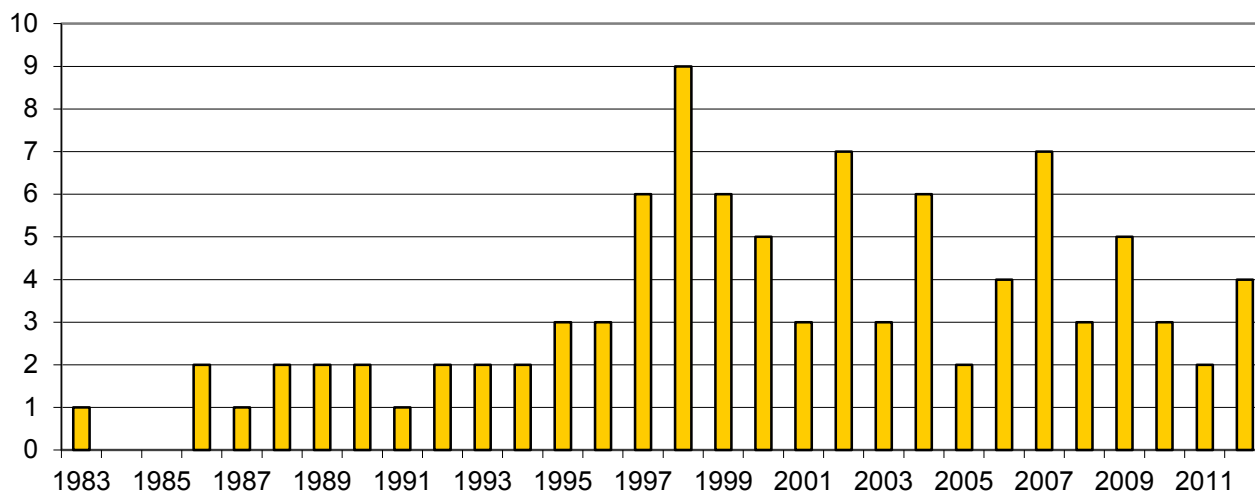
femhundra knölsvanungar i Hornborgasjön när vi räknar dem i mitten på augusti. Även om vi tänker oss att variationen mellan åren är stor är vi långt därifrån.

Sångsvan

Antalet häckande sångsvanar inskränker sig till 4 par, Häckningarna genomfördes i de delar av sjön som tidigare hyst häckande sångsvan. Det är fråga om området från Korpaboviken via Hästahuvet och ner mot Dagsnäs samt utanför Hånger. Se kartan. I början av juni sågs två kullar i området vid Ore backar och vid räkningen i augusti sågs ungfåglar från Almeö. Årets antal häckande sångsvanar ligger väl inom ramen för artens förekomst under senare år. Inte någon gång under 2000-talet har antalet överstigit sju par.

Sammanfattning

Stora antal av knölsvan finns i Hornborgasjön under hela den isfria delen av året och utgör en viktig del av sjöns fågelfauna. De höga antalen, ofta fler än 2000, tillsammans med att fler än 200 par skrider till häckning torde innebära att ytterst få platser i landet kan uppvisa högre siffror vilket ofta förbises i

Figur 2. Antalet häckande par av sångsvan *Cygnus cygnus* i Hornborgasjön 1983-2012. Uppgifter saknas från 1984.

sammanställningar av Hornborgasjöns fåglar.

Den dåliga häckningsframgången måste analyseras närmare och här bör man söka unika faktorer som strikt kan kopplas till Hornborgasjön och dess särskilda förutsättningar.

Ett program bör utarbetas som syftar till att följa en antal svanpar genom häckningen för att se hur denna utvecklas och vad som händer under dess gång.

Flera områden är möjliga såsom Vässtorpsviken, Hornborgaviken, från Almeötornet och kanske framförallt från Hästahuvet.

Antalet häckande sångsvanar har under senare år varierat mellan två och sju par. Möjligen kan ytterligare något bo finnas i riset i söder utan att upptäckas. Man kan inte klara av att skilja arterna åt vid flyginventeringen.

Referenser

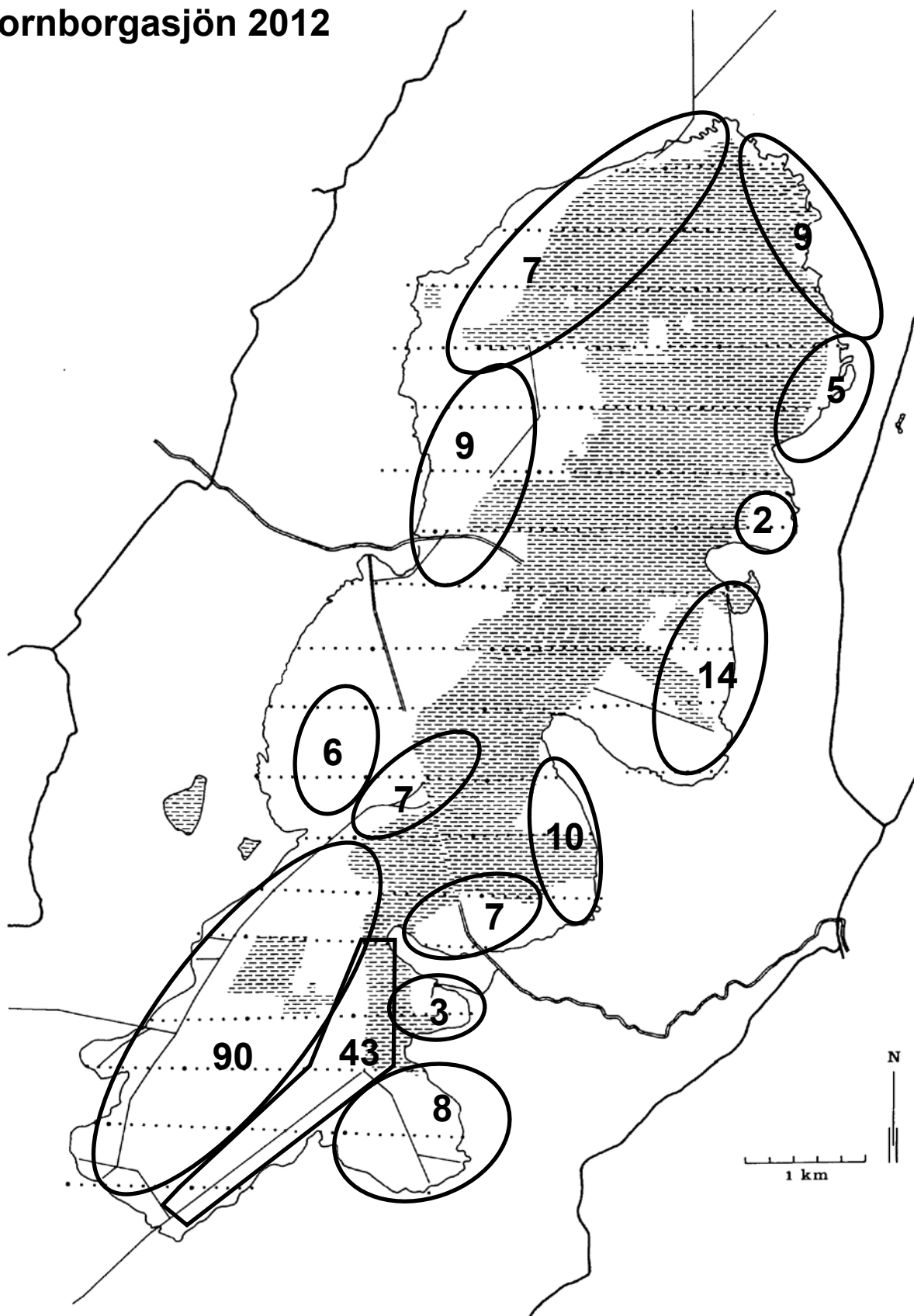
Swanberg P.O. 1980. Metodik i den ornitologiska inventeringen av Hornborgasjön 1969 – 1971. Vår Fågelvärld 39, sid 369 – 376.

Andersen-Harild. Pelle. 1978. *Knopsvanen*, Skarv forlag Holte.

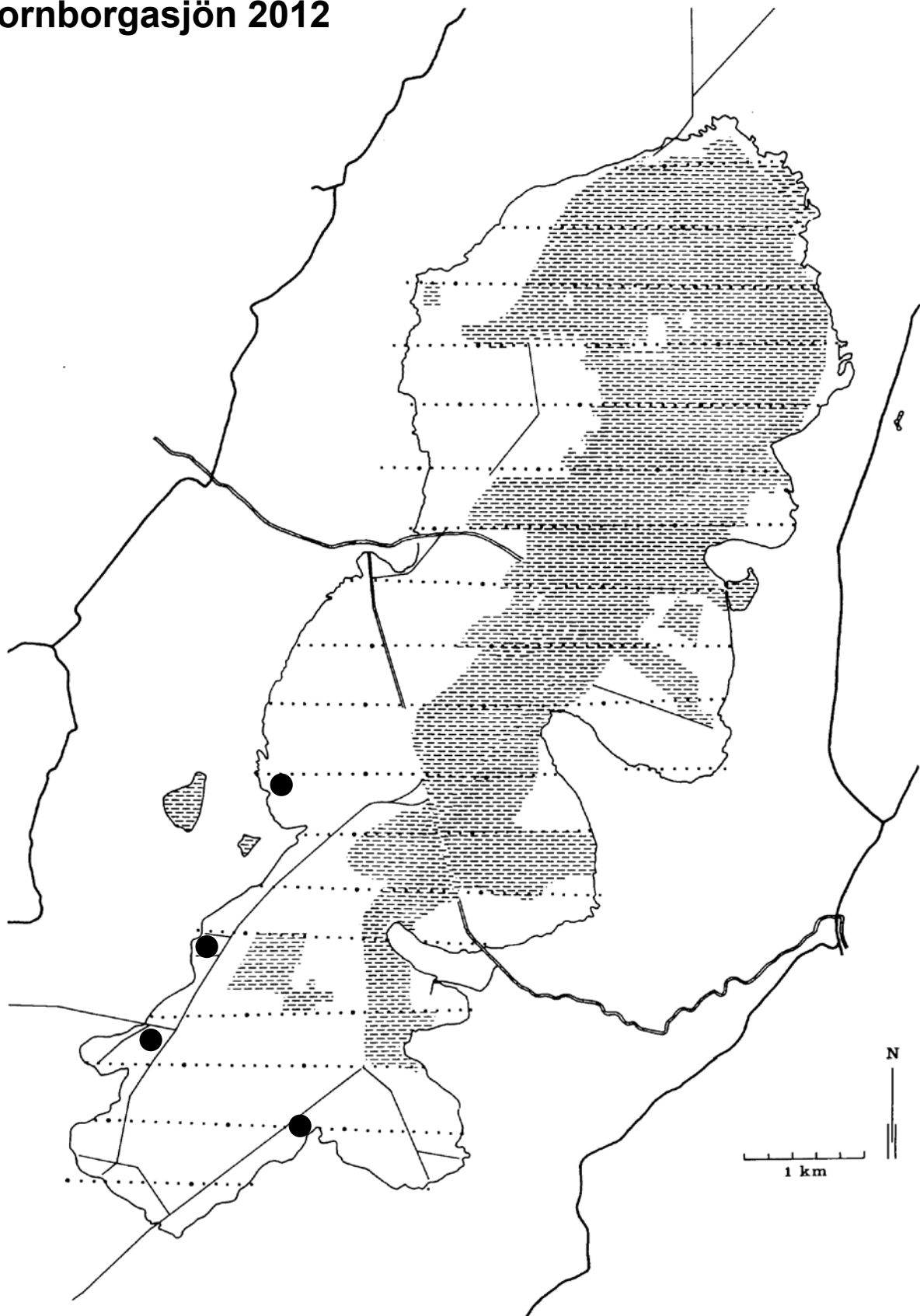
Knölsvanar Foto Åke Abrahamsson

Hornborgasjön 2012

Figur 3. Bo av knölsvan *Cygnus olor* i Hornborgasjön 2012.

Hornborgasjön 2012

Figur 4. Bo av sångsvan *Cygnus cygnus* i Hornborgasjön 2011.

Häckande skrattmås i Hornborgasjön 2012

Åke Abrahamsson

Någon har sagt att skrattmåsar är sjöns viktigaste bebyggare och det finns en betydande sanning i detta. Förutom att de är ett synligt och ljudligt inslag i sjöns fågelliv tjänar de till skydd för en lång rad simfåglar som med fördel lägger sina bon i skrattmåskolonierna. Om våren ser man svärmar av måsar hänga efter plog och harv påminnande om årstidernas gång och bondens värv. Där jag kommer ifrån sa man att det var ett tecken på god jord när måsar i mängd sökte föda från de blottlagda tiltorna. Vi som varit med länge upplevde skrattmåsar som porten till Fågelsjön; När man gick från Kärragården och ut på Fågeludden fanns varje år en stor skrattmåskoloni i Lagunsjön på vänster sida som ett tydligt bevis på att här var vägen till det stora träsket och den forna sjön.

Skrattmåsar i nutidens Hornborgasjö får till stor del lita till de flytöar som kommer och går, det är egentligen endast kolonin på Blockholmarna strax utanför Ora Nabbe som ligger på någorlunda fast mark. Detta innebär att förutsättningarna kan förändras radikalt under en vinter och man kan se hur ganska stora öar uppstår och försvinner från ett år till ett annat och hur måsar annekterar även små holmar för sin häckning. Vattenståndet vid häckningens inledning spelar även stor roll för hur många par som får plats och var etablering kommer att ske.

År 2012 fanns tre stora kolonier, dels de tidigare nämnda vid Ora Nabbe och dels den som grovt beskrivet ligger mellan Hångers Udde och Almeö, så även en koloni mellan Hästahuvudet och Dagsnäs. Tack, Peder Hedberg Fält, för uppgifter kring denna.

Metod

Sedan många år har skrattmåsar ute i sjön räknats från kanot (se en lång rad tidigare Hornborgadokument) medan allt som kan nås från stränderna har räknats därifrån. I år gjordes på samma sätt med den skillnaden att kolonierna ute i sjön taxerades med hjälp av fotografering från flygplan, en metod som testats längre tillbaka i tiden.

Inga uppflog kunde noteras vid överflygningen utan resultatet blev en tydlig bild med ruvande måsar i den gröna mattan (se bild nedan). Båda metoderna har sina tydliga begränsningar när det gäller kvalitet, dessutom tillkommer de kraftiga störningar som uppstår vid boräkning från kanot. Inför nästa säsong skall noga övervägas om vi skall gå tillbaka till boräkningar från kanot eller om flygmetoden kan förfinas och användas vidare. Kanske är det så att båda metoderna skall användas parallellt som ett test till en början.

Resultat

På kartan nedan framgår hur skrattmåsar fördelar sig enligt vårens räkningar. Det sammanlagda antalet blir 4 785 häckande par skrattmås i Hornborgasjön. Som en jämförelse återges i grafiskt de årliga resultaten från 1994 och fram till 2011.

Vad som framförallt skiljer sig jämfört med åren innan är att den stora kolonin nära den före detta blindkanalen inte finns. Dessutom startades kolonin norr om Trandansen upp på vanligt sätt men övergavs efter någon vecka!

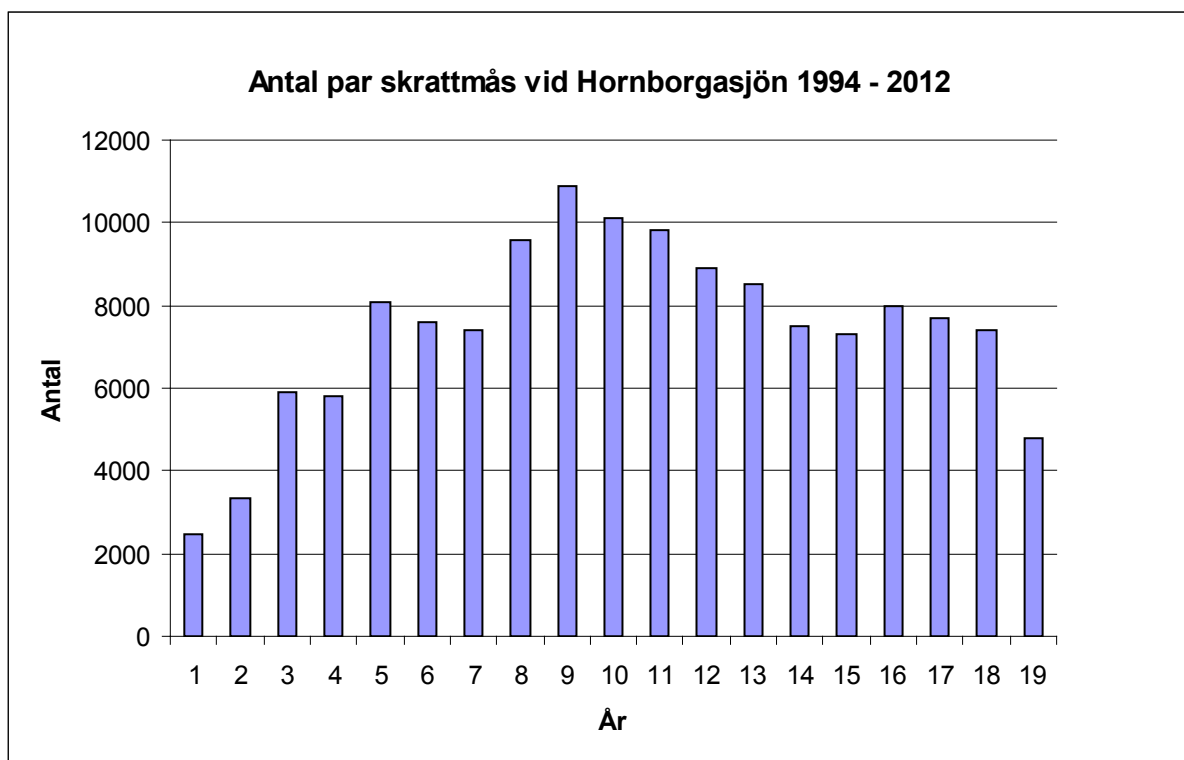
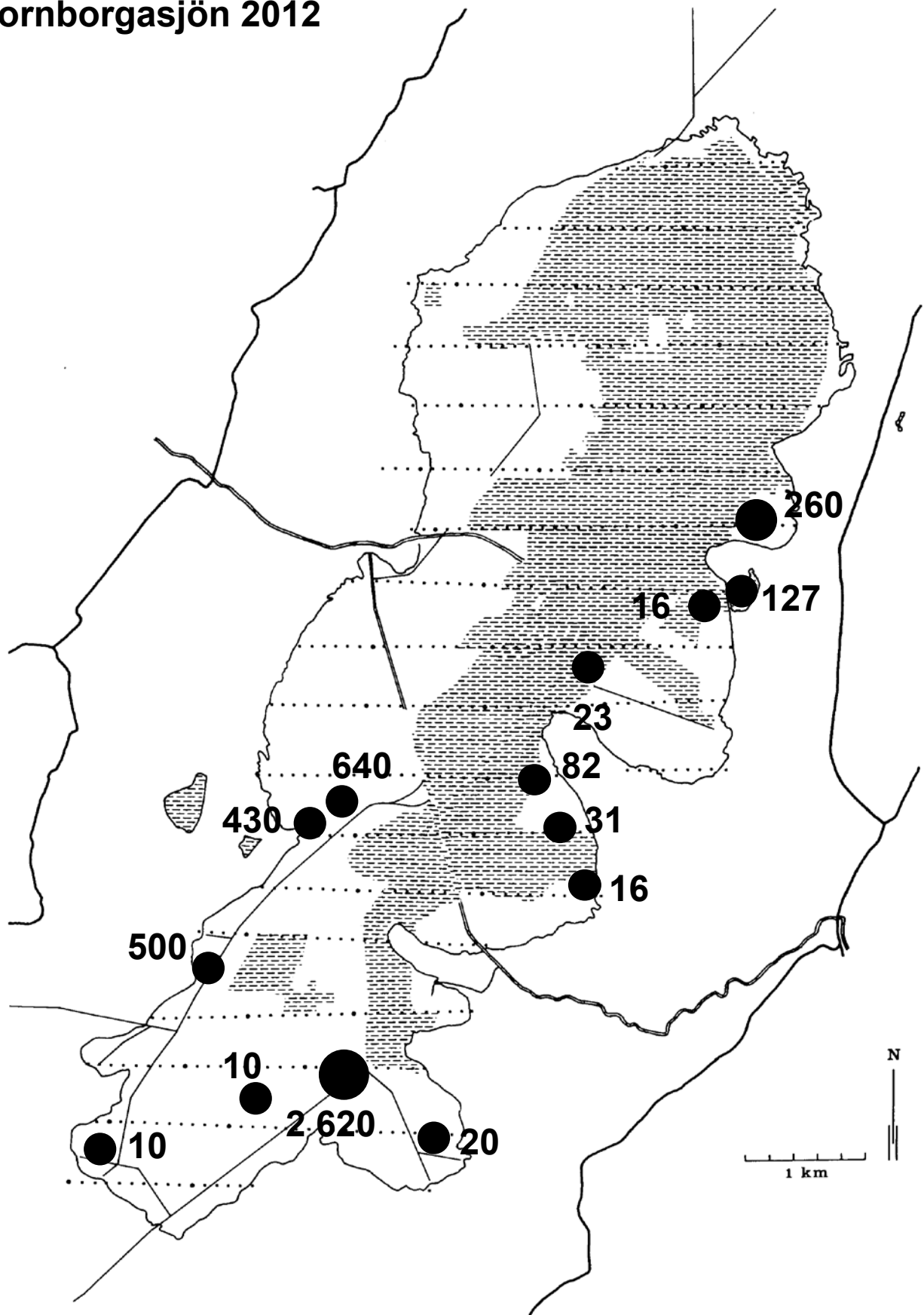

Diagram 1. Antal par skrattnås vid Hornborgasjön åren 1994 – 2012. Diagrammet talar sitt tydliga språk. Sedan toppåret 2002 har antalet minskat fortlöpande. Förmodligen till en inte obetydlig del beroende på brist på häckningsmöjligheter.

En av sjöns skrattnåskolonier sedd från luften, som synes finns även tre ruvande knölsvanar i bilden. Foto Åke Abrahamsson

Hornborgasjön 2012

Figur 1. Häckande par skrattnås *Larus ridibundus* i Hornborgasjön 2012.

Häckande svarttärna i Hornborgasjön 2012

Peder Hedberg Fält

Inledning

Antalet bon av måsar och tärnor har mer eller mindre inventerats årligen sedan starten 1981 (Karlsson 1984). Projektet övergick därefter som faunistisk insamling i mitten av 1980-talet, vilket innebar att personalen vid fältstationen besökte vissa områden i sjön regelbundet och noterade häckande fågelarter. Sedan höjningen av sjöns vattenstånd slutfördes 1995 är målsättningen att årligen kartera och räkna antalet häckande måsar och tärnor i sjön i ett eget separat projekt.

I år har jag koncentrat mig på svarttärnorna och har inventerat antalet bebodda bon samt var de förekommer i sjön. Även häckningsframgången har studerats.

Metod

Antalet bon av häckande svarttärnor räknades dels från kanot i olika områden i sjön, dels från fågeltorn eller andra naturliga observationsplatser utmed sjön. Observationsplatser från land valdes i första hand där man har möjlighet att se samtliga bon i respektive koloni. Räkning från kanot valdes då inga andra observationsplatser förekommer från land för att kunna räkna antalet bon. För svarttärnan har vissa år antalet häckande par beräknats i respektive koloni utifrån antalet observerade och varnande vuxna fåglar. I år har dock antalet bebodda bon av svarttärna räknats då de låg i områden som var lite vegetation på och därför lätta att räkna.

Antalet bon av svarttärna räknades igenom vid besök i de olika kolonierna under perioden 13 juni till 17 juli. Alla räkningar har utförts av undertecknad. Häckningsframgången hos svarttärna har studerats genom att räkna antalet nästan flygga/flygga ungar vid respektive koloni från början till slutet av juli.

Resultat

Svarttärnan är en etablerad art i sjön och årets resultat är 32 bon i ett område. Till skillnad från de övriga kolonihäckarna väljer svarttärnan i högre grad mindre och oftast vegetationslösa flytöar i sjön. De häckar ogärna tillsammans med övriga arter utan bildar gärna egna kolonier. Kolonin utgjordes i år av tre mindre flytöar i Vässtorpsviken. Antalet häckande par är en liten ökning jämfört med 2011 då 24 bon noterades. I slutet av maj och början av juni observerades mellan 60 och 70 svarttärnor i Vässtorpsviken. De började bygga bon i början av juni.

Häckningsresultat blev sämre än normalt vilket säkerligen kan förklaras med dåligt väder som rådde med riklig nederbörd och stigande vattennivå i slutet av juni och början av juli. Från 22 juni fram till 3 juli steg sjöns vattennivå med nästan 30 cm. Några bon dränktes fast de flesta bon klarade sig då de också följde med vattennivån. Vid besök den 27 juni hittades 15 döda ungar som var högst ett par dagar gamla. Eftersom det regnade nästan ett helt dygn i sträck så är sannolikheten att dog på grund av kylan. Trots detta kunde 18 ungar märkas och för 2012 beräknades att 15 ungar nådde flygg ålder.

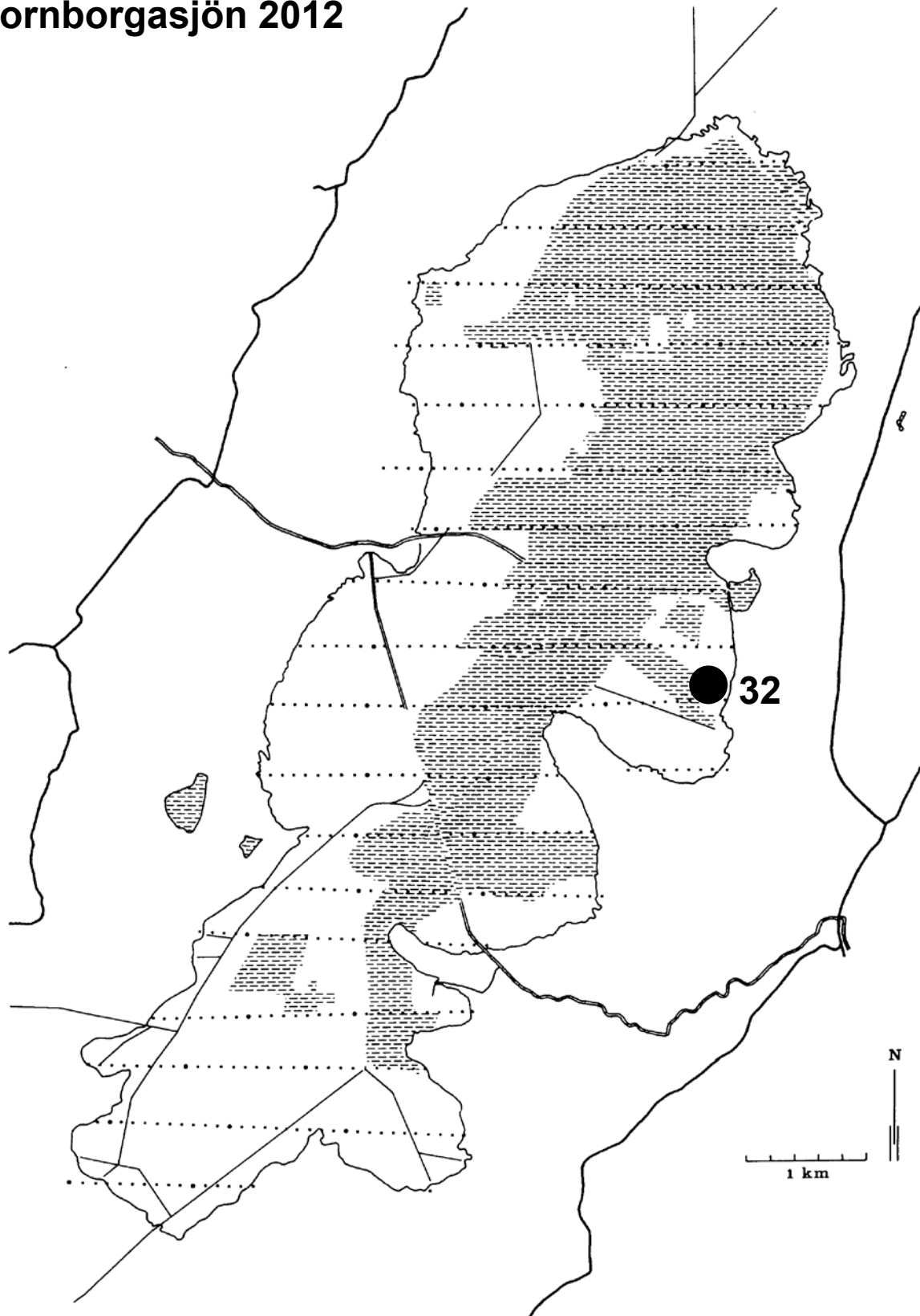
Referenser

Karlsson, T. 1984. Skrattnås, fiskmås och fisktärna. Hornborga-dokument nr 4. Statens Naturvårdsverk.

Tabell 1. AAntal bon av svarttärna i Hornborgasjön 2012.

Art	Antal
Svarttärna <i>Chlidonias niger</i>	32

Hornborgasjön 2012

Figur 1. Häckande par svarttärna *Chlidonias niger* i Hornborgasjön 2012.

Häckande trastsångare i Hornborgasjön 2012

Albin Thorsson & Eric Thorsson

Inledning

Syftet med projektet är att ta reda på antal sjungande hanar och var de finns belägna i och omkring Hornborgasjön. Detta för att kunna se hur det påverkar arten med den minskande vassen.

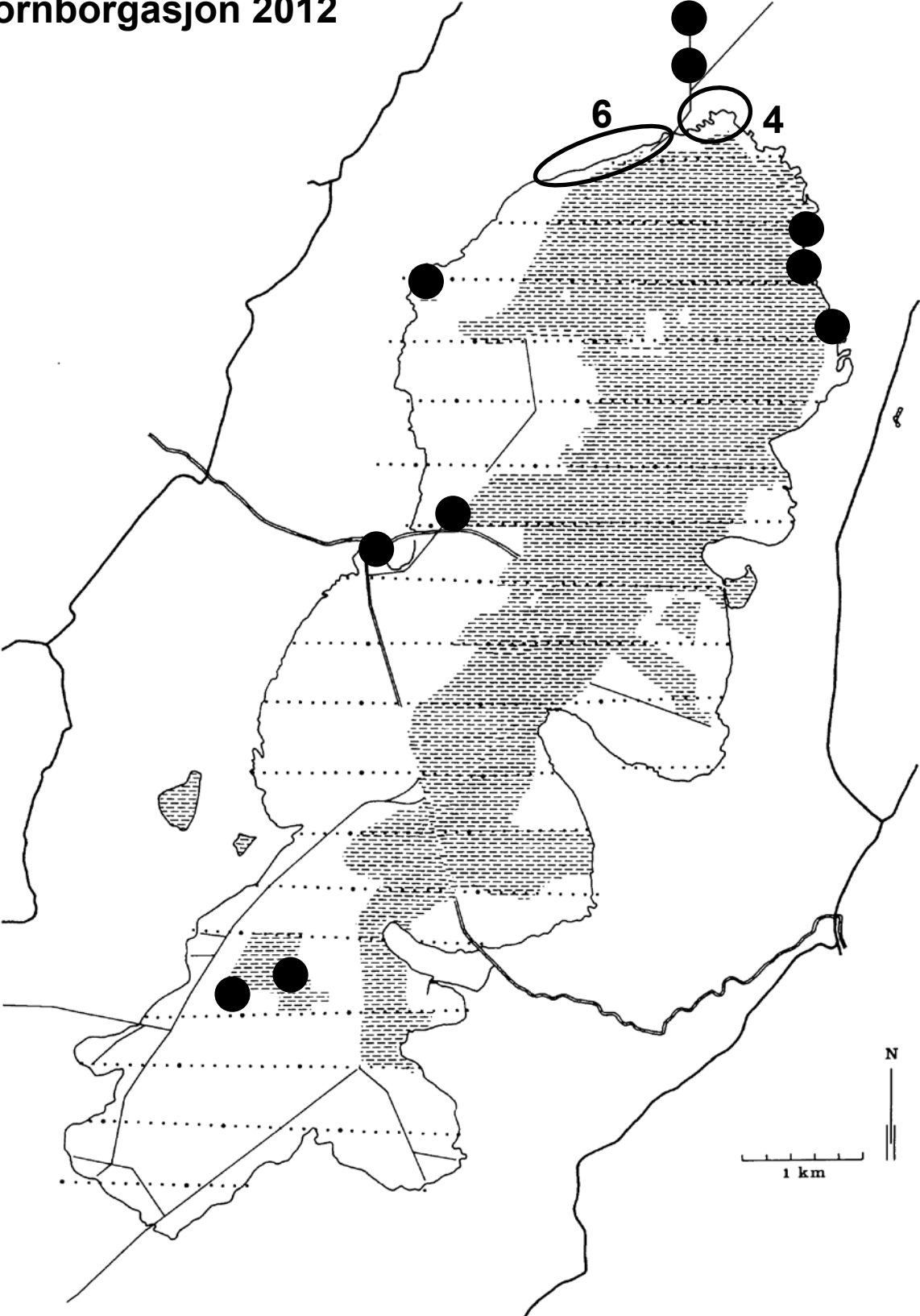
Metod

Antal sjungande hanar inventeras med paddling kring mellersta och norra delen av sjön, medan den sker på land kring södra delen. Inventeringen skedde mellan den 15 maj till 15 juli. Det gjordes två paddlingsturer, den 26 maj och den 21 juni.

Resultatet

Resultatet blev totalt 19 sjungande hanar. Majoriteten sitter vid Härlingstorpskanalens utlopp och vassen där kring. Det är i detta område och kanten ner mot Rödemosse som vassen är lite grövre och tätare. Övrigt var det två exemplar vid Utloppet och ett exemplar vid Almeö. Ingen av trastsångarna sitter i något annat än vass.

Hornborgasjön 2012

Figur 2. Revirhävande trastsångare *Acrocephalus arundinaceus* i Hornborgasjön 2012

Ringmärkningsverksamheten vid Hornborgasjön 2012

Mats Rosengren

Inledning

Under året ringmärktes 1 083 fåglar av 50 arter. Antalet är det lägsta sedan 1995 och beror främst på en låg märkinsats. Det är ett betydligt lägre antal än under den aktiva perioden vid märkplatserna Flian ute i sjöområdet och på Fågeludden, som avslutades för ungefär 20 år sedan.

Årets verksamhet var koncentrerad kring märkplatserna vid Kärrgården och Fågeludden. I tabell 1 ges en översikt över ringmärkningsverksamheten vid Hornborgasjön 2012. Här framgår bland annat att 3 % av fåglarna märktes på Fågeludden och 96 % vid Kärrgården.

Utvecklingen av ringmärkningen från 1983 framgår av figur 1. En förteckning över ringmärkta fåglar redovisas i det appendix som följer efter denna artikel.

Flygga fåglar

Årets lista över vanligaste märkarter kännetecknas av nätfångst vid Kärrgården. Listan toppas av blåmes (195), grönfink (185) och talgoxe (108).

Intressant nymärkning är en flodsångare.

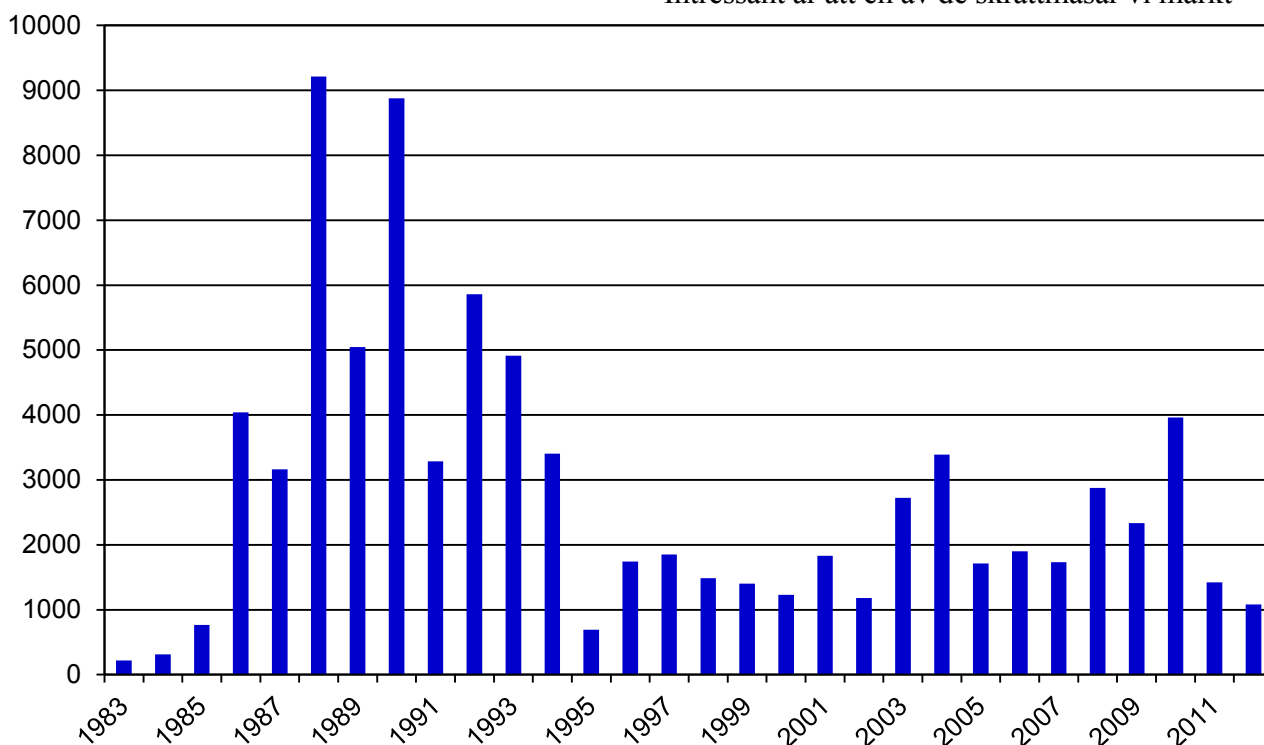
Boungar

Under året märktes 196 ungar av 13 arter. De vanligaste var tornfalk (41), svartvit flugsnappare (45), blåmes (22) och svarttärna (22). Årets resultat framgår av tabell 3.

Återfynd och kontroller

Sammanlagt har 20 återfynd rapporterats genom Ringmärkningscentralen (RC) under 2010.

Intressant är att en av de skrattmåsar vi märkt

Figur 1. Antalet ringmärkta fåglar vid Hornborgasjön 1983-2012. De höga antalen under 1988 och 1990 beror på stor aktivitet vid märkplatsen Flian, mitt ute i sjöområdet. Under åren 1986-1990 ringmärktes 16 200 fåglar vid märkplats Flian (i medeltal 3 230 per år). Märkplatsen ersattes med märkplats Fågeludden och under åren 1992-1994 ringmärktes 6 100 fåglar i vassen utanför udden (medeltal 2 040 fåglar per år).

Tabell 1. Översikt över ringmärkningsverksamheten vid Hornborgasjön 2012. Antal ringmärkta fåglar, fördelning i procent mellan märkplatserna samt antal arter, fördelat på märkplatser och typ av verksamhet.

Märkplats	Antal ringmärkta	Fördelning (%)	Antal arter
Fågeludden (nätfångst)	29	3	12
Kärragården (nätfångst)	1035	96	43
Övriga områden (nätfångst & pullmärkning)	19	1	-
Totalt	1 083	-	50
Flygg	1 024		44
Pulli	59		6

återfanns i Österrike. Dessutom kontrollerades en svarthätta märkt i Israel.

Av naturliga skäl kan inte alla rapporter av färgmärkta tranor och halsmärkta gäss redovisas i den förteckningen över återfynd som finns i denna redogörelse. De är helt enkelt för många! Resultatet kommer att presenteras i separata redogörelser.

Referenser

- Fransson, T. & Pettersson, J. 2001. Svensk ringmärkningsatlas. Vol. 1. Stockholm.
Fransson, T. & Hall-Karlsson, S. 2008. Svensk ringmärkningsatlas. Vol. 3. Stockholm.

Tack

Ringmärkningsverksamheten vid Hornborgasjön är ett resultat av lagarbete och många deltagares entusiasm. Följande personer har varit ringmärkare: Åke Abrahamsson, Peder Hedberg Fält, Clas Hermansson, Ida-Linnéa Laudon, Karl-Markus Laudon, Peter Laudon, Christopher Magnusson, Albin Thorsson och Eric Thorsson.

Tabell 3. Förteckning över arter och antal fåglar som ringmärkts som boungar, s.k. pullmärkning, vid Hornborgasjön 2012.

Art	Antal	Art	Antal
Fiskgjuse	3	Svarttärna	18
Havsörn	3	Tornfalk	15
Fisktärna	2	Stare	18
		Totalt	59

Återfynd och kontroller 2012

I nedanstående förteckning redovisas alla återfunna fåglar ringmärkta vid Hornborgasjön, som rapporterats 2012. Egna kontroller, dvs. fåglar som märkts och kontrollerats inom Hornborgasjö-området upptas inte här.

I förteckningen har följande symboler använts:

00	unge på häckplatsen, oflygg eller nyligen flygg
10	fågel under sitt första kalenderår (född samma år)
20	fågel under sitt andra kalenderår (född föregående år)
2+	fågel under sitt andra kalenderår eller äldre (född föregående år eller tidigare)
30	fågel under sitt tredje kalenderår
3+	fågel under sitt tredje kalenderår eller äldre
M	hane
F	hona
+	skjuten
x	funnen död
(x)	funnen sjuk eller skadad, senare död
xW	funnen död; flugit mot fönsteruta
v	kontrollerad; fångad och frigiven med sin ring
(v)	kontrollerad; ringen avläst utan att fågeln fångats
/?/	fyndomständigheter ej kända

Egentliga återfynd

GRÅGÅS *Anser anser*

9.230.017	00	2004-06-30	Getnäsvisken, Hornborgasjön 58.20 N/ 13.36 E.
OZP	+	2012-12-07	Uge 54.58 N/ 09.19 E, Tinglev, Syddanmark, DANMARK. 457 km SW (217°), 8 Y 160 D. Skjuten (RC 2012/2690).
9.293.302	2+	2004-07-04	Vadboden, Hornborgasjön 58.16 N/ 13.30 E.
EVN	(x)	2012-01-30	Møllekrogen 55.44 N/ 11.59 E, Skibby, Hovedstaden, DANMARK. 296 km SSW (199°), 7 Y 210 D. Funnen sjuk, avlivad (RC 2012/0398).

KRICKA *Anas crecca*

7.187.586	1+	2008-08-20	Vadboden, Hornborgasjön 58.16 N/ 13.30 E.
	+	2011-12-03	Bleadon Lewel 51.17 N/ 02.59 W, Avon, ENGLAND. 1.305 km WSW (241°), 3 Y 105 D. Skjuten (RC 2012/0093).

GRÄSAND *Anas platyrhynchos*

90A74.853	3+	M	2007-06-02	Vadboden, Hornborgasjön 58.16 N/ 13.30 E.
	+		2012-12-15	Varde å 55.35 N/ 08.19 E, Ho bugt, Syddanmark, DANMARK. 433 km SW (229°), 5 Y 197 D. Skjuten (RC 2012/2659).

90A80.432	10 +	M	2007-11-01 2011-09-16	Vadboden, Hornborgasjön 58.16 N/ 13.30 E. Klastorp 58.58 N/ 16.07 E, Katrineholm, Södermanland. 170 km ENE (62°), 3 Y 320 D. Skjuten (RC 2012/0008).
90A84.139	2+ +	F	2008-09-15 2012-01-27	Vadboden, Hornborgasjön 58.16 N/ 13.30 E. Sidingevej 55.50 N/ 11.38 E, Vig, Sjælland, DANMARK. 293 km SSW (203°), 3 Y 134 D. Skjuten, ringen ej insänd men verifierad (RC 2012/0438).
90A84.161	1+ +	F	2008-09-22 2011-11-03	Vadboden, Hornborgasjön 58.16 N/ 13.30 E. Korevlerne 55.54 N/ 11.32 E, Højby Lyng, Sjælland, DANMARK. 289 km SSW (205°), 3 Y 42 D. Skjuten (RC 2012/0914).
90A84.483	2+ +	M	2010-05-28 2012-12-15	Vadboden, Hornborgasjön 58.16 N/ 13.30 E. Hørred 56.05 N/ 10.11 E, Århus, Midtjylland, DANMARK. 314 km SW (221°), 2 Y 202 D. Skjuten (RC 2013/0029).
90A84.569	2+ +	M	2010-06-25 2011-12-29	Vadboden, Hornborgasjön 58.16 N/ 13.30 E. Orø W 55.46 N/ 11.46 E, Holbæk, Sjælland, DANMARK. 297 km SSW (201°), 1 Y 187 D. Skjuten, ringen ej insänd men verifierad (RC 2012/1160).
90A84.722	10 +	M	2010-10-14 2012-12-10	Vadboden, Hornborgasjön 58.16 N/ 13.30 E. Holstebrovej 56.27 N/ 09.19 E, Viborg, Midtjylland, DANMARK. 322 km SW (233°), 2 Y 58 D. Skjuten (RC 2012/2660).
90A84.917	1+ (v)	F	2010-11-22 2012-01-03	Vadboden, Hornborgasjön 58.16 N/ 13.30 E. Mössebergsparken 58.11 N/ 13.33 E, Falköping, Västergötland. 10 km SSE (162°), 1 Y 42 D. Kontrollerad, ringen avläst utan fångst (RC 2012/0062).

SKRATTMÅS *Larus ridibundus*

6.193.993	00 v		2000-06-20 2011-11-11	Fågeludden 58.20 N/ 13.35 E, Hornborgasjön, Linlithgow Loch 55.58 N/ 03.37 W, Linlithgow, Lothian region, SKOTTLAND. 1.067 km W (263°), 11 Y 144 D. Kontrollerad av ringmärkare (RC 2012/0092).
6.405.277	00 /?/		2002-06-19 2011-10-03	S. Fågeludden 58.19 N/ 13.35 E, Hornborgasjön. Oye Plage 50.59 N/ 02.03 E, Pas-de-Calais, FRANKRIKE. 1.099 km SW (227°), 9 Y 106 D. Ingen uppgift om fågelns tillstånd (RC 2012/0189).
6.405.376	00		2003-06-16 2012-02-03 +- 3 D	N. Hångers udde 58.17 N/ 13.32 E, Hornborgasjön. x Gästgivaregården 58.10 N/ 13.26 E, Gökhem, Västergötland. 14 km SSW (204°). Funnen död i höbal, legat i den sen i somras (RC 2012/0615).

GRÖNFINK *Carduelis chloris*

2KN07.710*	10	F	2007-11-02	Kärrgården, Hornborgasjön 58.19 N/ 13.36 E.
	xW		2012-02-04	Ängslyckan Bolum 58.19 N/ 13.38 E, Broddetorp, Västergötland. 2 km E (90°), 4 Y 94 D. Hittades nedanför vårt fönster (RC 2012/0550).

GRÖNSISKA *Carduelis spinus*

CH94.510	10		2010-09-05	Kärrgården, Hornborgasjön 58.19 N/ 13.36 E.
	v	F	2011-01-11	Loudeac 48.11 N/ 02.45 W, Cotes-du-Nord, FRANKRIKE. 1.558 km SW (231°), 0 Y 128 D. Kontrollerad av ringmärkare (RC 2012/1249).

Förteckning över ringmärkta fåglar 1983-2011

I följande tabell redovisas ringmärkta fåglar vid Hornborgasjön åren 1983-2011. Förutom Hornborgasjöns fältstations ringserier (fr.o.m.1986) upptar tabellen fåglar ringmärkta av och med ringserier tillhörande Barbro Axelsson (1983-94), Bengt Pettersson (1983-94), Clas Hermansson (1983-85, 1990-97, 1999-2005), Åke Abrahamsson (1989-2011), Juhani Vuorinen (1994) samt Björn Helander (2002-03, 2009-2011). Dessutom upptar förteckningen antalet egentliga återfynd som rapporterats genom Ringmärkningscentralen. Här avses alla återfunna fåglar undantaget de som märkts som boungar och rapporterats inom 10 km från märkplatsen efter mindre än tre månader och alla egna kontroller, dvs. fåglar som märkts och kontrollerats av stationen inom 10 km från märkplatsen.

Med området Hornborgasjön avses hela sjöområdet, strandskogen och närliggande öppna marker. Koordinaterna är ca 58.20 N/ 13.34 E.

Art	Märkta 1983-2011	Märkta 2012	Summa 1983-2012	Summa återfynd
Grågås <i>Anser anser</i>	490		490	45
Kanadagås <i>Branta canadensis</i>	14		14	1
Bläsand <i>Anas penelope</i>	17		17	1
Kricka <i>A. crecca</i>	249		249	7
Gräsand <i>A. platyrhynchos</i>	1 569		1 569	73
Gräsand x stjärtand	1		1	
Stjärtand <i>A. camuta</i>	1		1	
Brunand <i>Aythya ferina</i>	3		3	1
Vigg <i>A. fuligula</i>	4		4	
Knipa <i>Bucephala clangula</i>	6		6	
Fasan <i>Phasianus colchicus</i>	1		1	
Skäggdopping <i>Podiceps cristatus</i>	1		1	
Svarthakedopping <i>P. auritus</i>	1		1	
Storskarv <i>Phalacrocorax carbo</i>	62		62	
Rördrom <i>Botaurus stellaris</i>	1		1	
Gråhäger <i>Ardea cinerea</i>	5		5	
Havsörn <i>Haliaeetus albicilla</i>	11	3	14	
Brun kärrhök <i>Circus aeruginosus</i>	549		549	19
Blå kärrhök <i>C. cyaneus</i>	54		54	1
Ängshök <i>C. pygargus</i>	16		16	
Sparvhök <i>Accipiter nisus</i>	23	1	24	2
Ornvråk <i>Buteo buteo</i>	2		2	1
Fiskgjuse <i>Pandion haliaetus</i>	36	3	39	1
Tornfalk <i>Falco tinnunculus</i>	651	15	666	3
Vattenrall <i>Rallus aquaticus</i>	13		13	
Kornknarr <i>Crex crex</i>	1		1	
Rörhöna <i>Gallinula chloropus</i>	4		4	
Sothöna <i>Fulica atra</i>	1		1	
Trana <i>Grus grus</i>	34		34	
Mindre strandpipare <i>Charadrius dubius</i>	17		17	
Större strandpipare <i>C. hiaticula</i>	9		9	2
Tofsvipa <i>Vanellus vanellus</i>	59		59	
Kustsnäppa <i>Calidris canutus</i>	3		3	
Småsnäppa <i>C. minuta</i>	17		17	
Kärrsnäppa <i>C. alpina</i>	17	1	18	
Brushane <i>Philomachus pugnax</i>	35		35	

Art	Märkta 1983-2011	Märkta 2012	Summa 1983-2012	Summa återfynd
Dvärgbeckasin <i>Lymnocyptes minimus</i>	2		2	
Enkelbeckasin <i>Gallinago gallinago</i>	100		100	
Morkulla <i>Scolopax rusticola</i>	1		1	
Storspov <i>Numenius arquata</i>	10		10	
Svartsnäppa <i>Tringa erythropus</i>	8		8	
Rödbena <i>T. totanus</i>	23		23	1
Gluttsnäppa <i>T. nebularia</i>	35		35	1
Skogssnäppa <i>T. ochropus</i>	83		83	3
Grönbenäppa <i>T. glareola</i>	231		231	1
Drillsnäppa <i>Actitis hypoleucos</i>	121		121	
Skrattmås <i>Larus ridibundus</i>	3 450		3 450	127
Fiskmås <i>L. canus</i>	1		1	
Fisktärna <i>Sterna hirundo</i>	115	2	117	1
Svarttärna <i>Chlidonias niger</i>	444	18	462	3
Ringduva <i>Columba palumbus</i>	1		1	
Gök <i>Cuculus canorus</i>	1		1	
Kattuggla <i>Strix aluco</i>	32		32	4
Hornuggla <i>Asio otus</i>	13		13	1
Pärluggla <i>Aegolius funereus</i>	2		2	
Nattskärra <i>Caprimulgus europaeus</i>	1		1	
Tornseglare <i>Apus apus</i>	101		101	
Kungsfiskare <i>Alcedo atthis</i>	49		49	
Göktyta <i>Jynx torquilla</i>	10		10	
Gröngöling <i>Picus viridis</i>	3		6	
Större hackspett <i>Dendrocopos major</i>	43	3	46	
Mindre hackspett <i>D. minor</i>	38		38	
Sånglärka <i>Alauda arvensis</i>	4		4	
Backsvala <i>Riparia riparia</i>	236	3	239	
Ladusvala <i>Hirundo rustica</i>	456	3	459	2
Hussvala <i>Delichon urbica</i>	17		17	
Trädpiplärka <i>Anthus trivialis</i>	116		116	
Ängspiplärka <i>A. pratensis</i>	67		67	
Gulärka <i>Motacilla flava</i>	529	6	535	4
Forsärka <i>M. cinerea</i>	5		5	
Sädesärka <i>M. alba</i>	1 014	6	1 020	1
Strömstare <i>Cinclus cinclus</i>	15		15	2
Gärdsmyg <i>Troglodytes troglodytes</i>	235	8	243	
Järnsparv <i>Prunella modularis</i>	197		197	1
Rödhake <i>Erithacus rubecula</i>	1 324	25	1 349	3
Näktergal <i>Luscinia luscinia</i>	179		179	1
Blåhake <i>L. svecica</i>	25		25	
Svart rödstjärt <i>Phoenicurus ochruros</i>	1		1	
Rödstjärt <i>P. phoenicurus</i>	34	2	36	
Buskskvätta <i>Saxicola rubetra</i>	145	2	147	
Stenskvätta <i>Oenanthe oenanthe</i>	17		17	

Art	Märkta 1983-2011	Märkta 2012	Summa 1983-2012	Summa återfynd
Koltrast <i>Turdus merulus</i>	578	10	588	5
Björktrast <i>T. pilaris</i>	285	4	289	3
Taltrast <i>T. philomelos</i>	170	1	171	1
Rödvingetrast <i>T. iliacus</i>	468	4	472	3
Dubbeltrast <i>T. viscivorus</i>	1		1	
Gräshoppsångare <i>Locustella naevia</i>	64		64	
Flodsångare <i>L. fluviatilis</i>	3	1	4	
Vassångare <i>L. luscinioides</i>	2		2	
Sävsångare <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	2 850	15	2 865	16
Kärrsångare <i>A. palustris</i>	248	17	265	
Rörsångare <i>A. scirpaceus</i>	9 463	7	9 470	71
Trastsångare <i>A. arundinaceus</i>	572		572	11
Härmsångare <i>Hippolais icterina</i>	165	1	166	
Höksångare <i>Sylvia nisoria</i>	5		5	
Ärtsångare <i>S. curruca</i>	351	4	355	1
Törnsångare <i>S. communis</i>	1 484	34	1 518	2
Trädgårdssångare <i>S. borin</i>	1 429	16	1 445	4
Svarthätta <i>S. atricapilla</i>	1 157	53	1 210	2
Lundsångare <i>Phylloscopus trochiloides</i>	1		1	
Grönsångare <i>P. sibilatrix</i>	13		13	
Gransångare <i>P. collybita</i>	802	3	805	
Gransångare <i>P. collybita collybita</i>	2		2	
Lövsångare <i>P. trochilus</i>	7 550	75	7 625	10
Kungsfågel <i>Regulus regulus</i>	93		93	
Grå flugsnappare <i>Muscicapa striata</i>	47		47	
Mindre flugsnappare <i>Ficedula parva</i>	1		1	
Svartvit flugsnappare <i>F. hypoleuca</i>	2 745	9	2 754	4
Skäggmes <i>Panurus biarmicus</i>	2 288		2 288	38
Stjärtmes <i>Aegithalos caudatus</i>	219		219	
Entita <i>Parus palustris</i>	394	15	409	
Talltita <i>P. montanus</i>	509		509	
Tofsmes <i>P. cristatus</i>	3		3	
Svartmes <i>P. ater</i>	79		79	
Blåmes <i>P. caeruleus</i>	6 268	195	6 463	9
Talgoxe <i>P. major</i>	4 288	108	4 396	6
Nötväcka <i>Sitta europaea</i>	180	9	189	
Trädkrypare <i>Certhia familiaris</i>	103		103	
Pungmes <i>Remiz pendulinus</i>	1		1	
Törnskata <i>Lanius collurio</i>	214		214	
Varfågel <i>L. excubitor</i>	4		4	
Nötskrika <i>Garrulus glandarius</i>	14		14	
Skata <i>Pica pica</i>	53	2	55	
Kaja <i>Corvus monedula</i>	206		206	6
Kråka <i>C. corone</i>	5		5	
Korp <i>C. corax</i>	1		1	

Art	Märkta 1983-2011	Märkta 2012	Summa 1983-2012	Summa återfynd
Stare <i>Sturnus vulgaris</i>	801	18	819	2
Gråsparv <i>Passer domesticus</i>	398	3	401	1
Pilfink <i>P. montanus</i>	4 212	82	4 300	6
Bofink <i>Fringilla coelebs</i>	1 517	49	1 566	4
Bergfink <i>F. montifringilla</i>	623	19	642	
Grönfink <i>Carduelis chloris</i>	7 460	185	7 645	33
Steglits <i>C. carduelis</i>	663	43	706	1
Grönsiska <i>C. spinus</i>	1 580	8	1 588	6
Hämpling <i>C. cannabina</i>	149	1	150	
Vinterhämpling <i>C. flavirostris</i>	24		24	
Gråsiska <i>C. flammea</i>	306		306	
Gråsiska <i>C. flammea flammea</i>	36		36	
Gråsiska <i>C. flammea cabaret</i>	42		42	
Rosenfink <i>Carpodacus erythrinus</i>	159		159	
Domherre <i>Pyrrhula pyrrhula</i>	341	7	348	
Stenknäck <i>Coccothraustes coccothraustes</i>	36	4	40	1
Gulsparv <i>Emberiza citrinella</i>	1 823	5	1 828	2
Sävsparv <i>E. schoeniclus</i>	4 287	16	4 303	19
Totalt	83 341	1 083	84 424	515
Antal arter	140	50	140	53

Fågelobservationer vid Hornborgasjön 2012

Magnus Hallgren & Christopher Magnusson

D

Skotträkning vid andjaktspremiären 2012

Mats Rosengren

Inledning

Hornborgasjöns fältstation har under många år följt omfattningen på andjakten bland annat genom skotträkning.

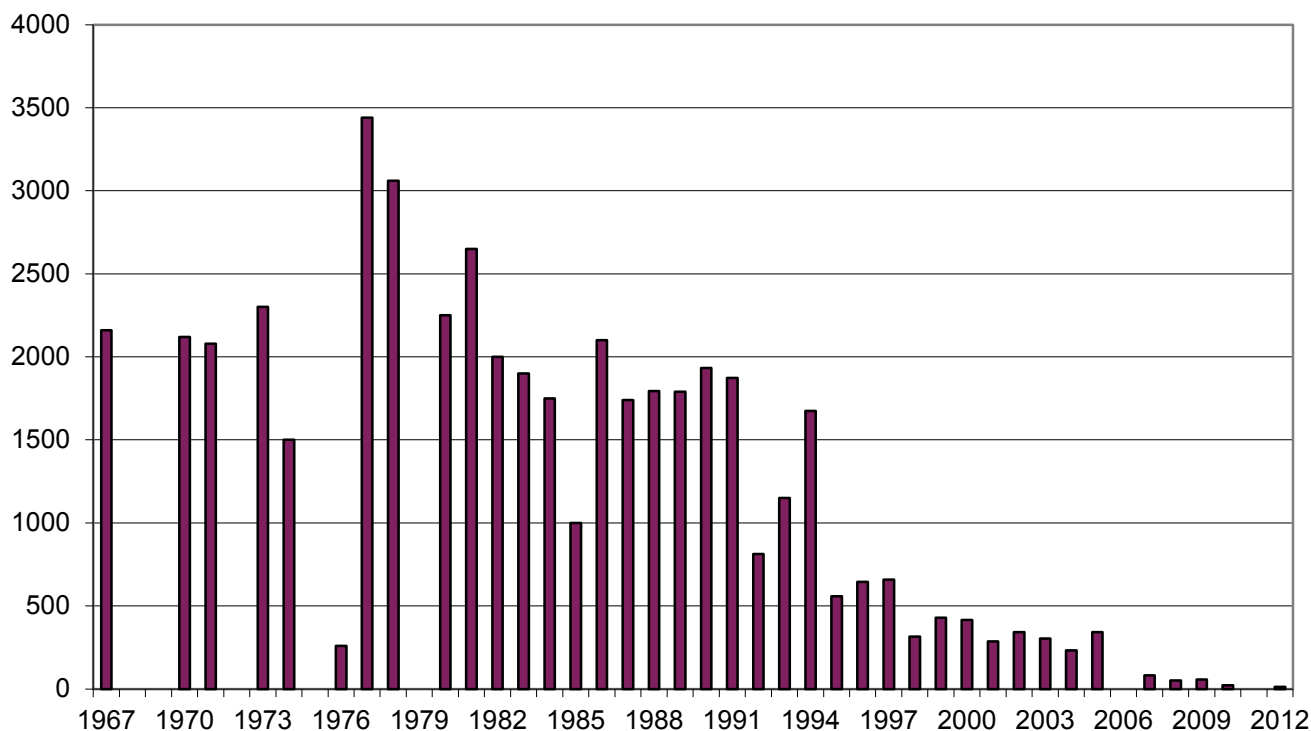
Metod

Räkningen genomförs andjaktspremiären den 21 augusti från fågeltornet på Fågeludden. Då jakten börjar bedrivs så fort det börjar ljusna, är vi på plats en timme före solens uppgång (cirka 04.00). Räkningen pågår sedan fram till klockan 09.00 normalt. Årets räkning gjordes av Mats Rosengren.

Resultat

Antalet räknade skott har under senare år stabiliserat sig på en lägre nivå efter att sjöns vattenstånd höjts färdigt våren 1995. Stora öppna vattenytor gör det svårare att komma inom skotthåll. Ersättningen för blyhagel kräver också kortare skjutavstånd. En viktig bidragande orsak till minskningen av jakten är också att de områden som ägs av Naturvårdsverket är fredade från fågeljakt. Vid årets räkning noterades 13 skott, det lägsta någonsin (se figur 1).

Första skottet avlossades 05.20. Det var en molnig morgon med bra sikt och måttlig vind. Inga skott hördes efter 07.00.

Figur1. Skotträkning 1967-2012 jaktpremiärdagen 21 augusti från kl. 04.00-09.00

Meddelanden från Hornborgasjöns fältstation

- Nr 1 Karlsson, A. & Swanberg, P.O. 1984. Hornborgasjöns tranor 1983.- Hornborga-dokument Nr 5. Länsstyrelsen i Skaraborgs län.
- Nr 2 Hornborgasjöns fältstation. 1984. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1983. - Hornborga-dokument Nr 7. Statens naturvårdsverk & Länsstyrelsen i Skaraborgs län.
- Nr 3 Hornborgasjöns fältstation. 1985. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1984. - Hornborga-dokument Nr 9. Statens naturvårdsverk & Länsstyrelsen i Skaraborgs län.
- Nr 4 Hornborgasjöns fältstation. 1994. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1985. - Meddelande nr 4 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument Nr 23.
- Nr 5 Hornborgasjöns fältstation. 1994. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1986. Meddelande nr 5 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument Nr 24.
- Nr 6 Hornborgasjöns fältstation. 1989. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1987. - Hornborga-dokument Nr 17. Statens naturvårdsverk&Länsstyrelsen i Skaraborgs län.
- Nr 7 Hermansson, C. & Lindgren, L.G. 1988. Verksamheten vid Hornborgasjöns fältstation 1987. - Grus 14: 37-58.
- Nr 8 Fält, P. & Hermansson, C. 1989. Verksamheten vid Hornborgasjöns fältstation 1988. - Grus 15 (4): 1-28.
- Nr 9 Hornborgasjöns fältstation. 1994. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1988. - Meddelande nr 9 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument Nr 19.
- Nr 10 Hornborgasjöns fältstation. 1994. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1989. - Meddelande nr 10 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument Nr 21.
- Nr 11 Fält, P. 1991. Pilgrimsfalken tillbaka i Skaraborgs län. - Skaraborgsnatur 28: 33-37.
- Nr 12 Fält, P. 1992. Verksamheten vid Hornborgasjöns fältstation 1991 -GRUS 18(2): 15-25.
- Nr 13 Fält, P. 1991. Projekt svarthalsad dopping i Hornborgasjön. - Svarthaken. 14: 17-22
- Nr 14 Pettersson, B., Fält, P. & Johansson, O.C. 1993. Övervakning av fågelpopulationer genom häckningsbiologiska studier - exempel brun kärrhök. - Vår Fuglefauna. Suppl. 1: 82-85.
- Nr 15 Hornborgasjöns fältstation 1995. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1990. Meddelande nr 15 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 25.
- Nr 16 Fält, P. 1992. Verksamheten vid Hornborgasjöns fältstation 1992. - GRUS 19(2): 1-14.
- Nr 17 Karlsson, T & Abrahamsson, Å. 1992. Holkprojektet 1991-1992. - GRUS 19(2): 18-23.
- Nr 18 Lindblad, A. 1992. Pilgrimsfalksutsättning 1992. - GRUS 19(2): 25-27.
- Nr 19 Fält, P. 1994. Verksamheten vid Hornborgasjöns fältstation 1993. - GRUS 20(3): 1-15.
- Nr 20 Hornborgasjöns fältstation 1996. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1991. - Meddelande nr 20 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 26.
- Nr 21 Amandusson, A. 1996. Fjärilar vid Hornborgasjön Inventeringsrapport 1988-1993. Meddelande nr 21 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 27.
- Nr 22 Hornborgasjöns fältstation 1996. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1992. - Meddelande nr 22 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 28.
- Nr 23 Hornborgasjöns fältstation 1996. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1993. - Meddelande nr 23 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 29.
- Nr 24 Hornborgasjöns fältstation 1996. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1994. - Meddelande nr 24 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 30.
- Nr 25 Hornborgasjöns fältstation 2002. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1995. - Meddelande nr 25 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 31.
- Nr 26 Hornborgasjöns fältstation 2002. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1996. - Meddelande nr 26 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 32.
- Nr 27 Hornborgasjöns fältstation 2002. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1997. - Meddelande nr 27 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 33.
- Nr 28 Hornborgasjöns fältstation 2002. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1998. - Meddelande nr 28 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 34.
- Nr 29 Hornborgasjöns fältstation 2002. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1999. - Meddelande nr 29 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 35.
- Nr 30 Hornborgasjöns fältstation 2002. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2000. - Meddelande nr 30 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 36.
- Nr 31 Hornborgasjöns fältstation 2002. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2001. - Meddelande nr 31 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 37.

- Nr 32 Hornborgasjöns fältstation 2003. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2002. – Meddelande nr 32 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 38.
- Nr 33 Hornborgasjöns fältstation 2004. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2003. – Meddelande nr 33 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 39.
- Nr 34 Hornborgasjöns fältstation 2005. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2004. – Meddelande nr 34 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 40.
- Nr 35 Hornborgasjöns fältstation 2006. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2005. – Meddelande nr 35 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 41.
- Nr 36 Hornborgasjöns fältstation 2007. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2006. – Meddelande nr 36 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 42.
- Nr 37 Hornborgasjöns fältstation 2008. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2007. – Meddelande nr 37 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 43.
- Nr 38 Hornborgasjöns fältstation 2009. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2008. – Meddelande nr 38 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 44.
- Nr 39 Hornborgasjöns fältstation 2010. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2009. – Meddelande nr 39 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 45.
- Nr 40 Pettersson, B & Abrahamsson, Å. 2010. Grus nr 3: Kärrhökar i Hornborgasjön före och efter restaureringen (sid 4-8), Rastande simfåglar i Hornborgasjön 2009 (sid 12-17) och Hornborgasjöns fältstation - ett snart trettioårigt centrum för naturvetenskaplig forskning vid Hornborgasjön.
- Nr 41 Grågåsen (Anser anser) vid Hornborgasjön, GRUS Årgång 14, 2011, Nr 2, Sidan 14-18.
- Nr 42 Hornborgasjöns fältstation 2012. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2010. – Meddelande nr 42 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 46.
- Nr 43 Hornborgasjöns fältstation 2013. Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2011. – Meddelande nr 43 från Hornborgasjöns fältstation. Hornborga-dokument nr 47.

Hornborga-dokument

Nr 1	Klimatdata och hydrologiska data för 1981. Arbetshandling	
Nr 2	Ornitologiska undersökningar i Hornborgasjön 1981. Arbetshandling	1982
Nr 3	Översiktlig vegetationskartering av Hornborgasjön. Olle Nordell	1982
Nr 4	Ornitologiska undersökningar i Hornborgasjön 1982. Skaraborgs läns Ornitologiska Förening	1984
Nr 5	Hornborgasjöns tranor 1983. Alf Karlsson & P-O Svanberg	1984
Nr 6	Hornborgasjöns restaurering. Geologisk och hydrologisk utvärdering av grundundersökningar. Sveriges Geologiska undersökningar	1984
Nr 7	Ornitologiska undersökningar i Hornborgasjön 1983. Hornborgasjöns Fältstation	1984
Nr 8	Fröbanken i Hornborgasjön. Jerry Skoglund & Håkan Hytteborn	1985
Nr 9	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1984. Hornborgasjöns Fältstation	1985
Nr 10	Emil Lindegren 1905. Beskrifning af Hornborgasjöns naturförhållanden och fanerogamvegetation. Rudolf Söderberg 1905. Berättelse öfver tre månaders vistelse vid Hornborgasjön i ornitologiskt syfte. Sommaren 1905.	1985
Nr 11	Fiskeribiologiska undersökningar i Hornborgasjön 1983. Arne Johlander	1986
Nr 12	Storeklaren - Hornborgasjön. Limnologiska undersökningar 1981 - 1985. Eva Willén, Susanna Hajdu & Gunnar Persson	1986
Nr 13	Hornborgasjöns fåglar. Benny Lönn, Christian Lundgren & Eriksson.	1987
Nr 14	Hornborgasjöns fåglar från 1860 till 1985. Christian Lundgren & Benny Lönn	1989
Nr 15	Hornborgasjön. Fiskeribiologiska undersökningar 1984 - 86. Arne Johlander.	1989
Nr 16	Människan och Hornborgasjön. Agrara livsformer kring Hornborgasjön. Lars Strömberg.	1989
Nr 17	Biologiska Undersökningar i Hornborgasjön 1987. Hornborgasjöns Fältstation.	1989
Nr 18	Rastande tranor vid Hornborgasjön - utnyttjande av jordbruksmarkerna våren och hösten 1988 Åke Berg & Christian Lundgren	1990
Nr 19	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1988. Hornborgasjöns Fältstation.	1990
Nr 20	Översiktlig vegetationskartering av Hornborgasjön 1988. Peder Fält	1990
Nr 21	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1989. Hornborgasjöns Fältstation	1990
Nr 22	Hornborgasjön – då, nu och sedan. En kartpresentation Lake Hornborga – past, present and future. A presentation by maps. Tomas Hertzman & Torsten Larsson	1991

Nr 23	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1985. Hornborgasjöns Fältstation	1991
Nr 24	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1986. Hornborgasjöns Fältstation	1991
Nr 25	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1990. Hornborgasjöns Fältstation	1995
Nr 26	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1991. Hornborgasjöns Fältstation	1995
Nr 27	Fjärilar vid Hornborgasjön. Inventeringsrapport 1988 – 1993 Anders Amandusson	1996
Nr 28	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1992. Hornborgasjöns Fältstation	1996
Nr 29	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1993. Hornborgasjöns Fältstation	1996
Nr 30	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1994. Hornborgasjöns Fältstation	1996
Nr 31	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1995. Hornborgasjöns Fältstation	2002
Nr 32	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1996. Hornborgasjöns Fältstation	2002
Nr 33	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1997. Hornborgasjöns Fältstation	2002
Nr 34	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1998. Hornborgasjöns Fältstation	2002
Nr 35	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 1999. Hornborgasjöns Fältstation	2002
Nr 36	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2000. Hornborgasjöns Fältstation	2002
Nr 37	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2001. Hornborgasjöns Fältstation	2002
Nr 38	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2002. Hornborgasjöns Fältstation	2003
Nr 39	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2003. Hornborgasjöns Fältstation	2004
Nr 40	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2004. Hornborgasjöns Fältstation	2005
Nr 41	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2005. Hornborgasjöns Fältstation	2006
Nr 42	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2006. Hornborgasjöns Fältstation	2007
Nr 43	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2007. Hornborgasjöns Fältstation	2008
Nr 44	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2008. Hornborgasjöns Fältstation	2009
Nr 45	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2009. Hornborgasjöns Fältstation	2010
Nr 46	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 2010. Hornborgasjöns fältstation	2012
Nr 47	Biologiska undersökningar i Hornborgasjön 201. Hornborgasjöns Fältstation	2012

Innehåll

- 6 Verksamheten vid Hornborgasjöns fältstation 2012
Ida-Linnéa Laudon
- 8 Vattenståndet i Hornborgasjön 2012
Peder Hedberg Fält
- 9 Natura 2000 inventeringar vid Hornborgasjön 2012
Åke Abrahamsson
- 14 Rastande simfåglar i Hornborgasjön 2012
Åke Abrahamsson
- 21 Häckande doppingar i Hornborgasjön 2012
Peder Hedberg Fält
- 26 Häckande kärnhökar i Hornborgasjön 2012
Bengt Pettersson
- 28 Häckande havsörn vid Hornborgasjön 2012
Bengt Pettersson
- 29 Häckande fiskgjuse i Hornborgasjön 2012
Eric Thorsson & Albin Thorsson
- 30 Rastande tranor vid Hornborgasjön 2012
Clas Hermansson, Alf Karlsson & Helge Sundén
- 39 Häckande tornfalk vid Hornborgasjön 2012
Åke Abrahamsson
- 42 Häckande svanar i Hornborgasjön 2012
Åke Abrahamsson
- 47 Häckande svarttärna i Hornborgasjön 2012
Peder Hedberg Fält
- 57 Häckande trastsångare i Hornborgasjön 2012
Eric Thorsson & Albin Thorsson
- 61 Ringmärkningsverksamheten vid Hornborgasjön 2012
Mats Rosengren
- 73 Fågelobservationer vid Hornborgasjön 2012
Magnus Hallgren & Christopher Magnusson
- 93 Skotträkning vid andjaktspremiären 2012
Mats Rosengren